

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol ävensom i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 17 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 39, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga nedan införda förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol.

I samband med dessa förslag har utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner:

inom första kammaren

nr 280 av herr *von Sydow* och

nr 282 av herr *Thorberg m. fl.*;

samt inom andra kammaren

nr 450 av herr *Spångberg m. fl.* och

nr 451 av herr *Johanson* i Stockholm *m. fl.*

Beträffande de skäl, som ligga till grund för de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen, tillåter sig utskottet att, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen jämte därvid fogade protokollsutdrag. Vad motionärerna hemställt återgives i det följande antingen i samband med utskottets redogörelse för de föreliggande förslagen eller vid behandlingen av desamma i de delar, som yrkandena i varje särskilt fall avse. I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Såsom föredragande departementschefen erinrat väcktes vid 1921 års riksdag ett flertal motioner, i vilka påkallades åtgärder till främjande av arbetsfreden.

Historik
Riksdagen
1921.

I två likalydande motioner, nr 73 i första kammaren av herr *Kvarnzelius m. fl.* och nr 121 i andra kammaren av herr *Edén m. fl.*, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skynd-

sam utredning angående möjligheten att genom utbyggande av då gällande lagstiftning och genom nya lagstiftningsåtgärder i anslutning till vissa i motionerna angivna synpunkter söka förebygga s. k. samhällsfarliga arbetsinställelser samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Frågan om de s. k. allmänfarliga arbetsnedläggelserna berördes även i en motion, nr 206 i andra kammaren av herr *Björkman* i Norrköping *m. fl.*, vilka hemställde, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om möjligheten att förebygga dylika arbetsnedläggelser samt förelägga riksdagen de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Uti två likalydande motioner, nr 5 i första kammaren av herr *Ingeström m. fl.* och nr 53 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.*, hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta närmare utreda vissa i motionerna berörda spörsmål och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till lagstiftning och andra åtgärder i syfte att lämna jordbruket berättigat skydd mot den fara, som genom arbetsnedläggelser m. m. hotade detsamma.

Jordbrukets behov av skydd mot arbetsinställelse berördes jämväl i två likalydande motioner, nr 131 i första kammaren av herr *Johansson* i Sölvedal *m. fl.* och nr 204 i andra kammaren av herr *Westman* i Brobygård *m. fl.*, vilka föreslog i skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till främjande av arbetsfreden inom jordbruket framlägga förslag till en på rättvisa och billighet byggd och efter jordbrukets behov avpassad lagstiftning, som reglerade arbetsavtalet och dess rättsverkningar samt därvid innehölle bestämmelser om obligatorisk medling och om varseltid, som från båda sidor skulle iakttagas vid arbetstvister, samt om obligatorisk skiljedom vid vissa rätts tvister och vid sådana arbetskonflikter, från vilken sida de än framkallades, vilka vore av samhällsfarlig natur.

Slutligen hemställde herr *von Sydow* i en inom första kammaren väckt motion, nr 132, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister samt till riksdagen inkomma med de lagförslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 34, anförde andra lagutskottet bland annat, att lagstiftningsmakten i vårt land dittills intagit den ståndpunkten att ej till arbetsfredens bevarande forcera fram en lagstiftning emot de närmast intresserade parternas önsknings. Även för framtiden vore givetvis av vikt, att på arbetslagstiftningens område söka vinna parternas förtroende för de förslag, som komme att framläggas. Emellertid finge ej förbises, att verkningarna av upprepade arbetsstrider sträckte sig vida utöver de däri engagerade parterna, varför lagstiftningsmakten, som hade att bevaka allas gemensamma intressen, ej kunde ställa sig likgiltig inför pågående maktstrider. En uppfattning om en statsmaktens skyldighet att endast vid parternas gemensamma önskan ingripa genom medling eller avkunnande av skiljedom kunde utskottet

ej dela. En dylik passiv hållning kunde tvärtom endast rättfärdigas genom övertygade bevis för att arbetsfreden på så sätt minst äventyrades. Vad som ytterst varit en bidragande orsak till lagstiftningens dittillsvarande passivitet hade varit hänsynen till den inom stora befolkningsskikt rådande misstron till dess opartiskhet. En genomförd demokratiserings inverkan på lagstiftningsmaktens utövning borde emellertid vara ägnad att så småningom skingra nämnda misstro. Därigenom bereddes vägen för genomförandet av en rättsordning även på berörda viktiga område av samhällslivet.

Efter att hava berört vissa frågor, som enligt utskottets mening borde göras till föremål för undersökning, hemställde utskottet, att riksdagen i anledning av motionerna ville i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad sålunda anförts, måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande utöver vad redan vidtagits ytterligare kunde företagas, samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunde föranledas.

I avgiven reservation hemställde herr *C. E. Svensson m. fl.*, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kamrarna biträdde emellertid utskottets hemställan, första kammaren med 47 röster mot 33 och andra kammaren med 98 röster mot 59. Riksdagens beslut anmäldes därefter genom skrivelse den 15 juni 1921, nr 345.

Med anledning av nämnda skrivelse tillkallade dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet *Elmqvist*, efter därtill den 7 juli 1921 erhållet be- myndigande en sakkunnig person att inom departementet biträda med utredning av bland annat frågan om vidtagande utöver vad redan skett av åtgärder till arbetsfredens bevarande. Genom beslut den 24 november 1922 förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att berörda utredningsarbete skulle vila från och med den 1 januari 1923 och därefter icke upptagas utan särskilt medgivande.

Jämväl vid 1924 års riksdag upptogs frågan om ytterligare åtgärder till främjande av fred på arbetsmarknaden.

I två likalydande motioner, nr 104 i första kammaren av herr *Hellberg m. fl.* och nr 284 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Södertälje *m. fl.*, föreslogos vissa ändringar i och tillägg till lagen den 28 maj 1920, nr 245, om medling i arbetstvister. De viktigaste av dessa tillägg avsågo införande av föreskrifter, att arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd ej finge vidtagas utan att avsikten därtill med angivande av dagen för den tillämnade åtgärden givits motsidan tillkänna minst tio dagar före nämnda dag, att vid tvist, som syntes hota att medföra arbetsnedläggelse vid vissa allmännyttiga företag, så ock vid tvist av sådan omfattning, att den hotade en hel näringsgren eller betydande samhällsintressen, den sålunda föreskrivna varseltiden kunde utsträckas till högst trettio dagar, att därest vid förhandling i tvist, som nu nämnts, överenskommelse icke ernåddes, tvistefrågan skulle kunna föreläggas en särskild nämnd, vilken hade att avgiva motiverat utlåtande, huru enligt nämndens mening tvisten rimligen borde lösas, samt att arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd ej finge vidtagas på grund av tvist om kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning samt att dylik tvist, därest överenskommelse genom förhandlingar icke kunde vinnas och endera parten det påfordrade, skulle slitas genom skiljedom.

Riksdagen
1924.

Uti en annan motion, nr 119 i första kammaren av herr *Dahl*, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den påbörjade men avbrutna utredningen angående ytterligare åtgärder till arbetsfredens bevarande snarast måtte återupptagas, samt att för riksdagen bleve framlagda de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Andra lagutskottet tillstyrkte i avgivet utlåtande, nr 22, bifall till det i sistnämnda motion framställda yrkandet samt hemställde, att de övriga motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Vid utlåtandet var fogad bland annat en reservation av herr *Linder m. fl.*, vilka hemställde, att samtliga motionerna måtte lämnas utan bifall.

Första kammaren biträdde utskottets hemställan med 53 röster mot 30, var emot andra kammaren med 61 röster mot 59 anslöt sig till nämnda reservation. Vid denna utgång hade frågan förfallit.

Den 27 september 1924 förordnade emellertid Kungl. Maj:t, att omförmälda utredningsarbete skulle återupptagas, samt uppdrog åt socialstyrelsen att verkställa utredningen och inkomma med de förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

Frågan om ytterligare åtgärder till tryggnad av fred på arbetsmarknaden upptogs ånyo av Kungl. Maj:t den 29 januari 1926, då chefen för socialdepartementet, statsrådet *Möller*, anförde i huvudsak:

Samhällets ingripande till arbetsfredens fromma hade i vårt land främst ägt rum genom ett på växlande sätt anordnat förlikningsförfarande. Ehuru om-dömet om förlikningsverksamheten rättvisligen måste utfalla mycket gynnsamt, kunde dock berörda verksamhet icke förhindra, att smärre arbetskonflikter oavbrutet följde på varandra och att arbetsmarknaden då och då allvarligt stördes av mycket omfattande strejker eller lockouter. Orubbad arbetsfred vore ett så betydelsefullt samhällsintresse, att nämnda konflikter hölle den offentliga debatten om möjligheten att skapa mera verk samma garantier för arbetsfredens stabilitet ständigt levande. Även om det syntes vara befogat att stå skeptisk gentemot föreställningen, att man i ett samhälle med djupgående intressemot-sättningar mellan arbetstagare och arbetsgivare skulle genom lagstiftning eller genom på särskilt sätt utformade avtal kunna förebygga alla arbetskonflikter, borde ingen förutfattad mening få förhindra, att problemet om samhället och arbetsfreden gjordes till föremål för en grundlig undersökning. Innan man till närmare övervägande kunde upptaga frågan om mer eller mindre vittgående åtgärder på nämnda område, vore det enligt departementschefens mening er-forderligt att utrona, i vad mån medverkan kunde vinnas från de parter, mel-lan vilka arbetskonflikterna direkt utkämpades. En undersökning därom borde kunna utföras på så sätt, att representanter för landsorganisationen i Sverige och för svenska arbetsgivareföreningen bereddes tillfälle att tillsammans med personer, vilka kunde anses stå neutrala till själva intressefrågorna vid arbets-konflikter, diskutera dithörande spörsmål. Då det från skilda utgångspunkter måste anses önskvärt, att den industriella rättsordningen icke genombrötes av avtalsbrott, syntes frågan om obligatorisk skiljedom i rättstvister böra hän-skjutas till nämnda undersökning. Likaså borde undersökningen avse frågan, huruvida lagens stadga borde givas åt den faktiska rättsordning, som under tidernas lopp vuxit upp genom arbetarnas och arbetsgivarnas förenings-, för-handlings- och avtalsväsende. Nära sammanhängande därmed vore frågan om förenings- och förhandlingsrättens lagfästade. Jämväl nämnda fråga syntes vid den ifrågasatta undersökningen böra upptagas till behandling, därvid hän-

Departements-
chefen 29
januari 1926.

syn borde tagas även till sådana löntagargrupper, vilkas kollektiva förhandlingsrätt ännu icke vunnit hävd. Slutligen borde undersökningen även omfatta de särskilt ömtåliga frågorna om olika blockad- och bojkottmetoder, tillämpade av arbetsgivare och arbetare, samt om möjligheterna för skiljedomsinstitutets införande inom olika arbetsområden även i andra tvister än rättstvister. Avsikten med den undersökning, som departementschefen sålunda förordade, skulle icke vara att få till stånd utarbetade förslag till bestämda åtgärder, utan undersökningen avsåg att låta olika grupper klart fixera sina ståndpunkter, så att därom kunde avgivas en officiell rapport, vilken borde kunna bilda ett fastare underlag för omdömet om ändamålsenligheten av vidare åtgärder till arbetsfredens främjande genom lagstiftning eller på annat sätt. Därvid vore det av lika vikt att få konstaterat, i vad mån samstämmighet kunde uppnås mellan de i undersökningen deltagande grupperna, som att erhålla upplysning, i vad mån meningsskiljaktigheter dem emellan alltjämt bestode.

I enlighet med hemställan av departementschefen förordnade därefter Kungl. Maj:t, att för utförande av den föreslagna undersökningen skulle tillsättas en delegation av nio personer, varjämte departementschefen bemyndigades dels att till ledamöter av nämnda delegation utse tre personer samt uppdraga åt en av dem att vara delegationens ordförande, dels ock att anmoda landsorganisationen och svenska arbetsgivareföreningen att vardera utse tre ledamöter av samma delegation.

Under återopande av nämnda bemyndigande utsåg departementschefen samma dag till ledamöter i delegationen advokaten Eliel Löfgren, generaldirektören och chefen för socialstyrelsen Gunnar Huss samt professorn Sigfrid Wallengren, varjämte åt Löfgren uppdrogs att såsom ordförande leda delegationens arbete. Efter anmodan utsågo landsorganisationen och arbetsgivareföreningen sina representanter i delegationen. Sedan Löfgren utnämnts till minister för utrikes ärendena, förordnades den 14 juni 1926 landshövdingen Henning Elmquist att i Löfgrens ställe vara ledamot av delegationen och ordförande i densamma.

Redan före tillsättandet av omförmälda delegation hade i tre vid 1926 års riksdag väckta motioner framhållits behovet av åtgärder till främjande av arbetsfreden.

Riksdagen
1926.

I en motion, nr 89 i första kammaren av herr *Dahl*, hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den pågående utredningen angående åtgärder till arbetsfredens bevarande måtte snarast bringas till slut, samt att i varje händelse till 1927 års riksdag bleve framlagt förslag till lagstiftning åsyftande obligatorisk skiljedom i fråga om arbetsavtal för särskilt samhällsviktiga arbetsområden.

Uti två likalydande motioner, nr 192 i första kammaren av herrar *C. G. Ekman* och *Lyberg* samt nr 283 i andra kammaren av herr *Löfgren* i Stockholm *m. fl.*, yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning *dels* om obligatorisk skiljedom och därmed förenat förbud mot arbetsinställelse såväl i arbetstvister, där stat eller kommun vore part, som i alla slag av tvister angående arbetsavtals rättsliga innebörd och tillämpning *och dels* om skyldighet för part i annan arbetstvist att, även där sådant icke vore genom

avtal föreskrivet, meddela motparten underrättelse viss tid innan arbete inställdes.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i utlåtande, nr 18, redogjorde för de åtgärder, som tidigare vidtagits på detta område och särskilt för tillsättande av arbetsfredsdelegationen. Under erinran om den uppfattning, som riksdagen tidigare uttalat i berörda ärende, framhöll utskottet, att frågan, huruvida det överhuvud taget vore ändamålsenligt att söka åstadkomma ytterligare åtgärder till arbetsfredens främjande, icke borde göras beroende av de ståndpunkter, som komme att intagas av de grupper, vilka vore företrädade inom delegationen. Även om en viss hänsyn vid lagstiftningens utformande syntes böra tagas till åskådningarna inom de åsyftade grupperna, borde de meningskiljaktigheter dem emellan, som vore att befara, icke tillmätas sådan betydelse, att de föranledde, att tanken på ytterligare lagstiftning övergäves. Man finge nämligen icke förglömma, att den föreliggande lagstiftningsfrågan icke enbart gällde reglerandet av förhållandet mellan två stridande parter utan att den jämväl i sig inneslöte ett problem av stor samhällelig vikt.

Man syntes även äga skäl att ifrågasätta, huruvida den ordning, vari det av riksdagen begärda utredningsarbetet bedreves, vore den mest lämpliga. Vid sidan av det begränsade uppdrag, som niomannadelegationen erhållit, bibehölle nämligen socialstyrelsen alltjämt det uppdrag, som den år 1924 erhållit, att verkställa utredning rörande åtgärder till arbetsfredens bevarande samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Anledning syntes alltså föreligga för en farhåga, att den splittring i fråga om utredningsarbetets verkställande, som på detta sätt uppstått, kunde komma att medföra ett oberäknat uppskov med lagstiftningsarbetets slutförande.

Efter att hava redogjort för de i motionerna väckta yrkandena framhöll utskottet vidare, att av vad utskottet förut anfört framginge, att enligt utskottets mening skäl föreläge, att riksdagen ånyo uttalade sin förut framförda uppfattning om önskvärdheten av ytterligare lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens befrämjande. Tydligt vore, att därvid åsyftades en lagstiftning, som vore rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning. Med hänsyn till den förberedande utredning, som igångsatts genom Kungl. Maj:ts förut omtalade under riksdagen fattade beslut, ansåge emellertid utskottet det icke lämpligt, att riksdagen gjorde något närmare uttalande rörande riktlinjerna för den ifrågavarande lagstiftningen.

Då emellertid så lång tid förflutit sedan riksdagen avlåtit skrivelse till Kungl. Maj:t i berörda ärende, uttalade utskottet den förväntan, att den pågående utredningen så fullföljdes, att förslag, som därav föranleddes, snarast möjligt kunde föreläggas riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att så snart Kungl. Maj:t ansåge det material föreligga, som vore erforderligt för bedömande av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, Kungl. Maj:t ville utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Vid utskottets utlåtande var fogad reservation av herr *Sigfrid Hansson m. fl.*,

vilka ansett opåkallat att från riksdagens sida avläta den av utskottet förordade skrivelsen.

Kamrarna biträdde utskottets hemställan, första kammaren med uppresning och andra kammaren med 95 röster mot 88, varefter riksdagens beslut anmäldes genom skrivelse den 30 april 1926, nr 167.

I anledning av riksdagens sistnämnda skrivelse anmodade chefen för socialdepartementet, statsrådet *Pettersson*, den 12 juli 1926 delegationens ordförande att skyndsamt inkomma med uppgift, huruvida delegationen kunde under hösten 1926 före fullgörandet av sitt uppdrag i dess helhet förebringa erforderligt material för bedömande av frågan om viss eller vissa av ifrågavarande lagstiftningsåtgärder, samt att, därest berörda fråga besvarades nekande, meddela ungefärlig uppgift om tiden, när arbetet i dess helhet kunde beräknas vara avslutat. Till svar härå anmälde delegationens ordförande i skrivelse den 14 juli 1926, att delegationen hyste förhoppning att före utgången av år 1926 åtminstone i väsentliga delar hava slutfört sitt uppdrag att få klarlagda olika berörda grupperns ståndpunkter till de i statsrådsprotokollet den 29 januari 1926 angivna spörsmålen, så att officiell rapport därom kunde avgivas.

Den 12 juli 1926 avlät departementschefen jämväl en skrivelse till socialstyrelsen, däri han — under erinran att styrelsen den 27 september 1924 erhållit i uppdrag att verkställa utredning och inkomma med förslag rörande åtgärder till arbetsfredens bevarande — anhöll bland annat om uppgift angående den tid, inom vilken den åt styrelsen sålunda uppdragna utredningen kunde beräknas vara avslutad. Med anledning härav meddelade socialstyrelsen i skrivelse den 16 juli 1926, att styrelsen efter delegationens tillsättande ansett sig tills vidare befriad från fullgörandet av förenämnda uppdrag, i den mån icke delegationen, som erhållit bemyndigande därtill, funne påkallat anlita styrelsens medverkan.

Då enligt departementschefens mening riksdagsskrivelsen innebar, att däri avsedda lagstiftningsåtgärder borde vidtagas snarast möjligt, upptog han till övervägande frågan, huruvida icke någon del av ämnet lämpligen kunde utbrytas och göras till föremål för särskild legislativ behandling. Det framstod därvid enligt departementschefens uppfattning klart, att till behandling främst borde upptagas spörsmålet om anlitan av obligatorisk skiljenämnd eller domstol i tvister angående tolkning och tillämpning av kollektivavtal. På grund härav riktade departementschefen i september 1926 till delegationens ordförande en förfrågan, huruvida delegationen inom den allra närmaste tiden kunde avgiva rapport beträffande den del av undersökningen, som avsåge frågan om parternas ställning till obligatoriskt rättsförfarande i sådana tvister. Till svar härå anmälde delegationens ordförande i skrivelse den 21 september 1926, att av landsorganisationens representanter inom delegationen upplysts, att man på arbetarsidan funne sig icke kunna slutgiltigt fixera sin ståndpunkt till berörda spörsmål förrän efter hörande av landsorganisationens representantskap. Man hade vidare meddelat, att representantskapsmöte av praktiska skäl kunde avhållas först under december månad 1926. Vid sådant förhållande kunde den åsyftade rapporten avlämnas tidigast under loppet av samma månad.

Då det emellertid enligt departementschefens mening var uppenbart, att där-est förslag i ämnet skulle kunna framläggas för 1927 års riksdag, med för-arbetena till desamma icke kunde anstå till dess delegationen inkommit med sin omförmälda rapport, lät departementschefen under hösten 1926 inom departe-mentet igångsätta en förberedande utredning rörande möjligheterna för en lag-stiftning om rättsligt avgörande av tvister angående kollektivavtals tolkning och tillämpning. Såsom material för denna utredning användes förutom de lagförslag, som framlagts för 1910 och 1911 års riksdagar, det förslag, som år 1916 avlämnats av socialstyrelsen, ävensom de yttranden, som på sin tid avgivits däröver av myndigheter och organisationer. Tillika erhöles från delegationen vissa inom densamma utarbetade förberedande promemorior, varjämte utländsk lagstiftning beaktades. På grundval av detta material utarbetades inom de-partementet preliminära utkast till lagar om kollektivavtal samt om arbets-domstolar.

I skrivelse den 22 december 1926 anmälde delegationens ordförande, att det icke blivit möjligt för delegationen att avgiva den i skrivelsen den 21 septem-ber 1926 nämnda rapporten inom i samma skrivelse angivna tid eller före de-cember månads utgång. Vissa arbetsgivar- och arbetarorganisationer hade näm-ligen ej för delegationen framlagt slutgiltigt fixerade ståndpunkter till före-liggande spörsmål. Därtill komme, att flera av delegationens ledamöters tid under de senaste månaderna starkt tagits i anspråk för andra offentliga upp-drag av brådskande natur. Delegationens utredningar hade dock framskridit så långt, att de i väsentliga delar föreläge färdiga i preliminärt skick och vore föremål för slutlig omprövning. På grund av sålunda angivna förhållanden kunde delegationen emellertid ej utfästa sig att tidigare än under loppet av mars månad 1927 avlämna resultatet av sina utredningsarbeten.

Departements-
chefen 30 de-
cember 1926.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit syntes det departementschefen nöd-vändigt att till förnyat övervägande upptaga frågan, huru utredningsarbetet på berörda område lämpligen borde bedrivas. Till statsrådsprotokollet den 30 december 1926 anförde han därför bland annat:

Givetvis hade det, från vissa synpunkter sett, varit önskvärt, att frågan om åtgärder för främjande av arbetsfred i hela dess vidd kunnat på en gång upp-tagas till prövning och alla däri ingående spörsmål samtidigt företagas till av-görande. Emellertid syntes detta icke för det dåvarande vara möjligt. Vid så-dant förhållande vore det lämpligt, att uppgiften begränsades till det område, där ett ingripande från lagstiftningens sida framför allt påkallades, nämligen det genom kollektivavtal uppkommande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare samt tvister i anledning därav. I synnerhet på nämnda område fram-stode den nuvarande bristen på rättslig reglering såsom betänkelig. Rättssäker-heten krävde, att lösningen av dylika tvister icke bleve beroende av de stridande parternas maktmedel. Därtill komme, att den betänksamhet, som inom intres-serade kretsar gjorde sig gällande gent emot lagstiftning i omförmälda ämne överhuvud, vore mindre principiellt grundad och mindre skarpt betonad i fråga om statens ingripande mot nämnda slag av tvister.

Departementschefen ansåg sig därför böra förorda, att frågan om lagstift-ningsåtgärder för anordnande av ett obligatoriskt rättsförfarande i tvister på grund av kollektivavtal omedelbart upptoges till särskild behandling. Detta syntes lämpligen kunna ske i anslutning till det förberedande arbete, som un-

der hösten utförts inom departementet. För ärendets fortsatta behandling borde tillkallas särskilda sakkunniga. Ändamålsenligt vore, att därvid anlätades jämväl medlemmar av delegationen. Därigenom möjliggjordes nämligen ett utnyttjande av den erfarenhet, som vunnits under delegationens verksamhet. Arbetet borde med hänsyn till riksdagens uttalade önskan bedrivas på sådant sätt, att förslag i ämnet om möjligt kunde föreläggas 1927 års riksdag. Naturligen hade det varit önskvärt, att före arbetets slutförande delegationens utlåtande förelegat, men att uppskjuta det fortsatta utredningsarbetet i avvaktan på nämnda utlåtande syntes dock icke vara nödvändigt. På det sätt departementschefen antytt kunde nämligen delegationens erfarenhet utnyttjas vid ärendets fortsatta behandling. Att döma av delegationens utfästelse kunde man i varje fall förvänta, att då riksdagen hade att taga ställning till omförmälda förslag, delegationens slutliga utlåtande skulle föreligga. Vad angående delegationens fortsatta arbete, borde detsamma bedrivas enligt förut gällande grunder. Oavsett huru den särskilt upptagna lagstiftningsfrågan löstes, syntes det vara av värde att erhålla kunskap om de närmast intresserade parternas ställning såväl till nämnda fråga som till de övriga problem, vilka hänskjutits till delegationen. Sedan densamma avgivit sitt utlåtande, syntes ställning böra tagas till den fortsatta behandlingen av dessa andra problem. Departementschefen utginge därvid från att delegationen komme att senast den 31 mars 1927 avgiva sin slutliga rapport.

Jämlikt hemställan av departementschefen förordnade Kungl. Maj:t därefter Elmquist och Huss samt ordföranden i centrala skiljenämnden, revisionssekreteraren Arthur Lindhagen, att såsom sakkunniga inom socialdepartementet biträda vid fortsatt behandling av frågan om rättslig reglering av det genom kollektivavtal uppkommande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare.

I skrivelse den 13 januari 1927 till delegationens ordförande meddelade sedermera landsorganisationens tre representanter i delegationen, att de vore förhindrade att taga vidare del i delegationens arbete. Såsom grund härför framhöllo de bland annat, att då regeringen på de skäl departementschefen anfört beslutit tillkalla särskilda sakkunniga för att utarbeta förslag till lagstiftning, hade regeringen intagit sin ståndpunkt utan hänsyn till delegationens utredningsarbete eller de meningar, som kunde vara till finnas hos arbetsgivarernas och arbetarnas organisationer. I anledning av den ringaktning regeringen visat såväl de stora och vittomfattande frågor, varom det rörde sig, som delegationens arbete, hade landssekreterariatet ansett det olämpligt att vidare delta i detsamma och att till delegationen insända något yttrande i de frågor, som ursprungligen förelagts delegationen för utredning. Oaktat någon saklig anledning till ytterligare lagstiftning på ifrågavarande område ej förefunnes, vore landssekreterariatet givetvis redo att avgiva yttranden vid remiss, som väl i vanlig ordning komme att ske av de bebådade lagförslagen.

På grund av vad sålunda förekommit uppdrog Kungl. Maj:t den 21 januari 1927 åt de av departementschefen utsedda ledamöterna i arbetsfredsdelegationen, Elmquist och Huss, ävensom delegationens sekreterare att skyndsamt följa och avsluta de av delegationen föranstaltade specialutredningarna rörande vissa faktiska förhållanden av betydelse för arbetsfredsfrågans belysande. Wallengren hade den 12 januari 1927 på egen begäran blivit entledigad från

uppdraget att vara ledamot av delegationen. Med skrivelse den 28 februari 1927 avgåvo Elmquist och Huss redogörelse för omförmälda utredningar.

De sakkunniga 1927.

Den 21 januari 1927 avlämnade bemälda den 30 december 1926 tillkallade sakkunniga — efter granskning och överarbetning av de inom socialdepartementet uppgjorda preliminära utkasten — utkast till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstolar jämte kortfattad motivering.

Över de sakkunnigas utkast avgåvos efter remiss utlåtanden av myndigheter samt åtskilliga enskilda sammanslutningar. Tillika inkommo skrivelser i ämnet från ett stort antal fackförbundsavdelningar och andra arbetarsammanslutningar i olika delar av landet.

I åtskilliga av de avgivna yttrandena framställdes anmärkningar mot de sakkunnigas utkast. Vid anmälan i statsråd den 18 mars 1927 av fråga om anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m. yttrade departementschefen rörande de framställda erinringarna bland annat, att en del av desamma syntes värda beaktande. I varje fall krävde de ett ingående övervägande. Ett tillgodoseende av de gjorda ändringsyrkandena kunde ej ske utan en omarbetning av utkasten. Uppenbart vore, att den ytterligare beredning av ärendet, som sålunda krävdes, icke kunde bli slutförd å sådan tid, att förslag i ämnet kunde framläggas för 1927 års riksdag. Vid den sålunda ifrågasatta beredningen borde även komma under övervägande, i vilken utsträckning frågan om särskilda anordningar i syfte att förekomma arbetsinställelser i tvister, där staten eller kommun vore part, kunde bringas till lösning.

Departementschefen 12 juli 1927.

Frågan om ärendets fortsatta beredning upptogs i statsråd den 12 juli 1927. Därvid redogjorde departementschefen i korthet för vad som tidigare förekommit samt framhöll, att två i viss mån skilda uppgifter förelåge: å ena sidan åstadkommandet av lagstiftning rörande kollektivavtal och arbetsdomstolar, å andra sidan genomförandet av anordningar, ägnade att förekomma arbetsinställelse i statens och kommunernas verksamhet. Vidare yttrade departementschefen i huvudsak:

Vad den först berörda frågan anginge, syntes, såsom departementschefen påpekat den 18 mars 1927, en överarbetning böra ske av de omförmälda lagutkasten, med hänsyn tagen till de från olika håll framställda anmärkningarna. Det kunde antagas, att vissa av de uttalade önskemålen borde och kunde tillgodoses. Den omarbetning av utkasten, som sålunda borde komma till stånd, syntes kunna verkställas inom socialdepartementet. Arbetet borde bedrivas på sådant sätt, att förslag i ämnet kunde framläggas för 1928 års riksdag.

Vidkommande det andra spörsmålet, frågan om tryggande av arbetsfreden vid statens och kommunernas arbeten, kunde olika utvägar tänkas för vinnande av berörda syfte. I första hand syntes man därvid böra eftersträva slutande av sådana kollektivavtal med arbetarna vid de olika företagen, att därigenom parterna mellanhavanden på ett enhetligt sätt reglerades och former skapades för avgörande av uppkomna tvister. Angående det närmare innehållet av dylika avtal kunde departementschefen icke för det dåvarande yttra sig. I fråga om sättet för biläggande av tvister under avtalstiden borde emellertid stadgas, att förhandling skulle äga rum mellan parterna samt att, därest enighet icke kunde på dylikt sätt vinnas, tvisten borde hänskjutas till en på lämpligt sätt anordnad skiljenämnd. I anslutning därtill borde i avtalen föreskrivas, att under avtalstiden arbetsinställelse eller andra stridsåtgärder icke under några förhållanden finge förekomma. Önskvärt vore ur arbetsfredens synpunkt även,

att i avtalen intoges bestämmelser rörande förfarandet, därest vid avtalstidens utgång parterna icke kunde enas om nytt avtal. Möjlighet syntes för dylikt fall böra beredas att under fullt betryggande forner regleras parternas förhållande även efter angivna tid. Därest avtal av det innehåll departementschefen sålunda berört allmänt komme till användning inom statens och kommunernas verksamhetsområden, skulle tydligen därmed arbetsfreden i hög grad betryggas. För de närmast intresserade parterna skulle dylika avtal därjämte medföra betydande direkta fördelar. Till förmån för arbetarna skulle genom en sådan anordning allmänt erkännande givas åt rätten att ingå kollektivavtal och att träda i förhandling med arbetsgivaren. För det allmänna såsom arbetsgivare och jämväl för arbetarna skulle det vara en stor fördel att i avtal fastsloges, att arbetsvillkoren på förenämnda områden alltid skulle regleras på fredlig väg och att genom överenskommelse förbud skulle skapas mot arbetsinställelser av alla slag.

Departementschefen förbisåge icke, att, särskilt vad anginge kommunerna, avsevärda svårigheter kunde möta mot genomförande av en anordning, sådan som den ifrågasatta. Det syntes emellertid lämpligt, att denna fråga gjordes till föremål för grundlig utredning. Därvid borde främst undersökas, huruvida kollektivavtal av det innehåll sålunda antytts kunde upprättas för statens och kommunernas verksamhet. Om det funnes lämpligt, borde vidare enhetliga normer uppställas för innehållet i dylika avtal. Även andra åtgärder för arbetsfredens tryggande på ifrågavarande område borde emellertid komma under överbägande. Vid utredningen måste särskild hänsyn tagas till de i viss mån olikartade förhållanden, som, jämfört med statens verksamhet, rådde beträffande kommunerna.

Den utredning departementschefen sålunda ifrågasatte syntes böra utföras av sakkunniga, tillkallade inom socialdepartementet. Därjämte borde till samarbete med dessa inkallas såväl representanter för dem av statens verk, vid vilka användes personal i arbetarställning, samt för kommunerna som ock ombud för de arbetarorganisationer, vilkas medlemmar i någon större omfattning skulle komma att beröras av de föreslagna åtgärderna. I den mån riksdagens medverkan kunde komma att krävas för genomförande av blivande förslag i ämnet, syntes det önskvärt, att frågan kunde föreläggas 1928 års riksdag.

Enligt av departementschefen gjord hemställan bemyndigade därefter Kungl. Maj:t denne att tillkalla högst sex sakkunniga att verkställa utredning rörande anordningar, ägnade att förekomma arbetsinställelser i tvister, däri staten eller kommun vore part. Tillika erhöll departementschefen bemyndigande att till samarbete med nämnda sakkunniga inkalla representanter för statens verk och kommunerna samt ombud för de arbetarorganisationer, vilkas medlemmar skulle komma att beröras av de ifrågasatta anordningarna. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen såsom sakkunniga Elmquist, ordförande, samt byråchefen i socialstyrelsen J. A. E. Molin och tillförordnade sekreteraren i samma ämbetsverk O. Ekblom. De sakkunniga hava börjat sitt arbete.

I anslutning till departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 12 juli 1927 blevo därefter de av förenämnda sakkunniga den 21 januari 1927 avlämnade utkasterna till lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstolar inom socialdepartementet föremål för omarbetning. Sedan lagrådets yttrande inhämtats över förslagen och desamma därefter ytterligare överarbetats, hava

de sålunda jämkade förslagen genom förevarande proposition framlagts för riksdagen.

De föreliggande förslagen.

Propositionen.

De genom propositionen framlagda lagförslagen avse att skapa en ny form för rättsligt avgörande av tvister på grund av kollektivavtal. För vinnande av detta syfte har det ansetts lämpligt att dels i lag reglera kollektivavtalets viktigaste rättsverkningar dels och inrätta en specialdomstol — arbetsdomstolen — för upptagande av tvistemål, som hava sin grund i dylika avtal. Med hänsyn till ämnets art har detsamma uppdelats i två särskilda lagförslag, avseende det ena kollektivavtalet och det andra arbetsdomstolen.

Enligt *förslaget till lag om kollektivavtal* förstås med dylikt avtal ett mellan arbetsgivare eller förening av arbetsgivare, å ena, samt fackförening eller annan liknande förening av arbetare, å andra sidan, slutet avtal om villkor, som skola lända till efter rättelse för anställning av arbetare eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetare (1 §, första stycket). Vad angår kollektivavtalets viktigaste rättsverkningar avser förslaget företrädesvis att taga ställning till fyra betydelsefulla spørsmål inom kollektivavtalsrätten, nämligen frågorna om avtalets förmåga att binda medlem av organisation, som slutit avtalet, om kollektivavtalets verkan beträffande enskilt arbetsavtal, som strider mot kollektivavtalet, om den s. k. fredsförpliktelsens omfattning samt om påföljderna för brott mot kollektivavtalet.

Med avseende å frågan om kollektivavtalets verkan beträffande medlem av avtalsslutande organisation stadgas i förslaget, att kollektivavtal, som slutits av förening, är bindande jämväl för medlem i föreningen vare sig han inträtt före eller efter avtalet (2 §). Om kollektivavtal slutits av högre organisation, äro såväl de därtill anslutna lägre organisationerna som även dessas enskilda medlemmar bundna av avtalet (2 § och 1 §, andra stycket). Där emot gives i förslaget icke någon lösning å frågan på vad sätt medlem, som utträder ur avtalsbunden organisation, kan frigöra sig från det för organisationen gällande avtalet. Det föreskrives endast, att medlems utträde ej i och för sig medför befrielse från avtalet (2 §).

Av den sålunda intagna ståndpunkten har ansetts böra följa, att kollektivavtalets normer skola hava automatisk verkan på innehållet i de enskilda arbetsavtal, som falla inom kollektivavtalets giltighetsområde. Det stadgas sålunda, att om mellan arbetsgivare och arbetare, som äro bundna av samma kollektivavtal, träffats överenskommelse om villkor, som innebär avvikelse från kollektivavtalet, överenskommelsen ej är gällande i vidare mån än avvikelsen må anses tillåten enligt kollektivavtalet (3 §). I vad mån arbetsgivare och arbetare kunna i enskilt arbetsavtal komma överens om bestämmelser, som avvika från kollektivavtalet, blir sålunda beroende på en tolkning av sistnämnda avtal. Där emot berör förslaget icke frågorna om kollektivavtalets verkan å arbetsavtal mellan arbetsgivare och arbetare, av vilka endast den förre är bunden av kollektivavtalet, eller om verkan av arbetsgivarans åtagande att tillämpa kollektivavtal även vid anställande av arbetare, som icke tillhöra den avtalsslutande arbetarorganisationen.

Vidkommande fredsförpliktelsen stadgas, att arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, under den tid avtalet är gällande icke må vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot vad i lagen stadgas, för att åstadkomma ändring i avtalet eller för att genomföra bestämmelse avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit eller för att bispringa annan, då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd (4 §, första stycket). För förening gäller, att om förening eller någon medlem däri är bunden av kollektivavtal, föreningen ej må anordna eller eljest föranleda stridsåtgärd, som enligt nyssnämnda regler icke är lovlig, eller genom lämnande av understöd eller på annat sätt medverka vid olovlig stridsåtgärd, som medlem vidtagit. Förening, som själv är bunden av kollektivavtal, är även pliktig att söka hindra sina medlemmar att vidtaga olovlig stridsåtgärd eller att, om sådan redan vidtagits, söka för- må dem att häva den (4 §, andra stycket). I förslaget har direkt utsagts, att om i kollektivavtal upptagits föreskrift om längre gående fredsförpliktelse, denna skall lända till efterrättelse (4 §, tredje stycket).

Påföljderna av avtalsbrott äro av två slag. Om någon, som är bunden av kollektivavtal, gjort sig skyldig till förfarande, som i synnerlig mån strider mot avtalet eller lagens bestämmelser och förfarandet tillika finnes vara av väsentlig betydelse för avtalsförhållandet i dess helhet, må på yrkande av part å andra sidan avtalet kunna av arbetsdomstolen förklaras icke vidare vara gällande (8 §, första stycket). Därest i anledning av väckt talan visst förfarande förklarats strida mot kollektivavtal eller mot lagens bestämmelser men rättelse det oaktat ej sker, må arbetsdomstolen förklara, att å motsidan arbetsgivare, arbetare eller förening skall, så länge rättelse ej skett, vara befriad från sådan förpliktelse enligt avtalet eller lagen, vars fullgörande med hänsyn till det otillåtna förfarandet finnes icke skäligen kunna påfordras (8 §, tredje stycket).

Den andra påföljd för avtalsbrott, som kan ifrågakomma, är skadestånd. Sådant kan såväl ådömas som tillerkännas både enskild arbetsgivare eller arbetare och förening av dylika. I fråga om skadeståndets fastställande hava föreslagits vissa regler, som avvika från vad i allmänhet gäller inom obligationsrätten. Vid bedömande om och i vad mån skada uppstått skall hänsyn tagas även till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Om det med hänsyn till den skadevällandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas eller fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet äga rum (9 §). För det fall, att flera äro ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten mellan dem fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last. Emellertid må, när förening jämte medlemmar däri är skadeståndsskyldig, solidariskt ansvar kunna åläggas föreningen med

rätt för denna att av medlemmarna söka åter vad föreningen erlagt utöver sin andel.

Jämte nu berörda huvudfrågor behandlas i förslaget vissa andra spörsmål. Sålunda föreskrives för kollektivavtal en maximitid av fem år från den dag avtalet trädde i tillämpning (5 §). Vidare givas vissa regler om avtalets uppsägning eller hävande för det fall, att detsamma å endera sidan eller båda sluttas av flera (6 § och 8 §, andra stycket), och slutligen stadgas, att meddelande om uppsägning av kollektivavtal i visst fall går på mottagarens risk (7 §).

Den i *förslaget till lag om arbetsdomstol* avsedda domstolen skall hava sitt säte i Stockholm (1 §) och bestå av ordförande och sex ledamöter (2 §). Ordföranden och två ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och en av nämnda ledamöter, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den andre av nämnda ledamöter skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor (3 §, första stycket). Fyra ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder, två efter förslag av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen. Förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola förordnas för den sidan. Har å någondera sidan vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Kungl. Maj:t ändå ledamöter för den sidan (4 §). Det förutsettes, att uppdrag att vara ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen skall fullgöras vid sidan av annan verksamhet.

Arbetsdomstolen skall upptaga mål om kollektivavtal (1 §). Till dylika mål hänföras mål, däri tvisten är: om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, huruvida visst förfarande strider mot kollektivavtal eller mot kollektivavtalslagens bestämmelser eller om påföljd av förfarande, som förmenas strida mot kollektivavtal eller nämnda lag (11 §).

Förening, som slutit kollektivavtal, äger vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den som är eller varit medlem i föreningen. Denne må själv ej kära med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Om någon vill föra talan vid arbetsdomstolen mot medlem eller förutvarande medlem i förening, som slutit kollektivavtal, skall även föreningen instämmas. Härvid må föreningen svara å medpartens vägnar, där denne ej själv utför sin talan (13 §).

Mot arbetsdomstolens beslut må talan ej fullföljas (15 §).

I fråga om förfarandet vid arbetsdomstolen förutsettes, att muntlighets- och omedelbarhetsprinciperna i huvudsak skola tillämpas. Man har sökt att göra förfarandet enkelt och formlöst. Talan anhängiggöres genom stämning (16 §). Delgivning sker i regel genom ordförandens försorg (17 §). Arbetsdomstolen äger, om den finner erforderligt, själv inkalla vittnen och i övrigt inskaffa utredning (19 §). Det åligger domstolen att vaka över att mål slutföres utan onödigt uppskov och om möjligt avgöres efter allenast ett rättegångstillfälle (22 §). Vid domstolen tillämpas aktbildningssystem och det är avsett, att endast kortfattade protokoll skola föras (24 §).

Det har föreslagits, att lagarna skola träda i kraft den 1 januari 1929.

Herr von Sydow har i den av honom väckta motionen förklarar sig helt instämma i den tankegång, som tagit sig uttryck i propositionen, men beträffande vissa detaljbestämmelser i de föreliggande förslagen hemställt om ändringar däri.

Motionerna.

I de likalydande motionerna av herr Thorberg m. fl. och herr Johanson i Stockholm m. fl. ävensom i den av herr Spångberg m. fl. framburna motionen har hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Då riksdagen i skrivelse den 30 april 1926 anhöll om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, hade, som av den lämnade redogörelsen framgår, Kungl. Maj:t uppdragit åt en för ändamålet tillkallad delegation att verkställa en förberedande utredning i ämnet. Denna utredning avsåg att låta olika grupper klart fixera sina ståndpunkter till vissa vid delegationens tillsättning angivna frågor, så att därom kunde avgivas en officiell rapport, vilken borde kunna bilda ett fastare underlag för omdömet om ändamålsenligheten av vidare åtgärder till arbetsfredens främjande genom lagstiftning eller på annat sätt. Till den sålunda påbörjade utredningen tog riksdagen ställning på det sätt, att den förklarade, att frågan, huruvida det överhuvud vore ändamålsenligt att söka åstadkomma ytterligare åtgärder till arbetsfredens främjande, icke borde göras beroende av de ståndpunkter, som komme att intagas av de inom delegationen företrädde grupperna. Enligt riksdagens mening borde emellertid vid lagstiftningens utformande viss hänsyn tagas till åskådningarna inom nämnda grupper. Med anledning av den igångsatta utredningen ansåg riksdagen icke lämpligt att göra något närmare uttalande rörande riktlinjerna för den ifrågasatta lagstiftningen och anhöll, att så snart Kungl. Maj:t ansåge det material föreligga, som vore erforderligt för bedömande av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, Kungl. Maj:t ville utan tidsutdräkt framlägga förslag till lagstiftning i ämnet. Samtidigt uttalade riksdagen den förväntan, att den pågående utredningen så fullföljdes, att förslag, som därav föranleddes, snarast möjligt kunde föreläggas riksdagen.

Utskottet.

De åtgärder, som på departementschefens föredragning vidtagits med anledning av riksdagens skrivelse, torde till en början företrädesvis hava avsett att åstadkomma sådan snabbhet vid utredningens slutförande, att förslag i ämnet skulle kunna framläggas för 1927 års riksdag. Utan att medföra åsyftat resultat hava nämnda åtgärder bidragit till att det material, som förväntades från delegationen, icke erhållits och att förutsättningarna för en medverkan från parternas sida till den ifrågasatta lagstiftningen blivit ogynnsammare än eljest behövt vara fallet.

Enligt utskottets mening bör emellertid, i överensstämmelse med riksdagens förut uttalade uppfattning, avgörande betydelse icke tillmätas den omständigheten, att den ena av de båda parter, som närmast beröras av den föreslagna lagstiftningen, ställer sig avvisande till densamma. Det motstånd, som från arbetarsidan reses mot de framlagda lagförslagen, torde för övrigt i viss mån hava sin grund i missförstånd rörande förslagens innebörd och i oberättigade

farhågor rörande deras inverkan på de organiserade arbetarnas möjligheter att tillvarata sina ekonomiska intressen. Förbises får ej heller, att den föreslagna lagstiftningen är av betydelse icke blott för de stridande parterna, vilkas förhållanden den avser att reglera, utan även är av stor vikt för samhället i dess helhet. Såsom riksdagen tidigare framhållit, kräver det allmännas intresse, att lagstiftningsåtgärder vidtagas i syfte att åstadkomma en bättre ordning på arbetsmarknaden än den nu rådande. Härmed är naturligtvis icke sagt, att fred på arbetsmarknaden kan ernås endast genom lagstiftningsåtgärder, men det torde ej kunna förnekas, att även på detta område en väl avvägd lagstiftning är ägnad att främja en för såväl parterna som samhället i övrigt önskvärd utveckling.

Såsom departementschefen framhållit är det en kännbar brist, att i vårt land icke finnes en praktiskt användbar form för avgörande vid domstol av tvister om tolkning och tillämpning av kollektivavtal. Visserligen kunna dylika tvister dragas under prövning av allmän domstol, men denna utväg anlitas endast sällan. Av flera skäl — framför allt den nuvarande rättsskipningens långsamhet — undvika parterna att för avgörande av kollektivavtalstvister vända sig till de allmänna domstolarna. Följden har blivit, att dylika tvister, i den mån de ej biläggas genom förhandling eller skiljedom, kunna bringas till avgörande endast genom parternas stridsåtgärder. En dylik metod för lösande av uppkomna tvister kan icke anses förenlig med rättsordningens auktoritet. Den medför jämväl för parterna uppoffringar, som ofta icke stå i rimligt förhållande till tvisteföremålets värde. Tydligt är även, att i många fall den för tillfället svagare parten, även om han har rätt, icke vågar inlåta sig på en dylik maktstrid. Dessa missförhållanden hava blivit mera framträdande, sedan kollektivavtalet erhållit en vidsträcktare användning. För att bereda part möjlighet att göra gällande den rätt, som på grund av kollektivavtal tillkommer honom, bör en särskild domstol inrättas, vid vilken tvister rörande sådana avtal kunna prövas. Därest en dylik domstol anordnas på sådant sätt, att ett snabbt och sakkunnigt avgörande av dit hänskjutna frågor ernås, torde möjlighet vinnas att i åtskilliga fall undgå öppna konflikter.

I samband med inrättandet av en särskild domstol för avgörande av tvister på grund av kollektivavtal torde till ledning för densamma en lagstiftning böra komma till stånd rörande kollektivavtalets viktigaste rättsverkningar. Behovet av lagbestämmelser är på detta område särskilt framträdande, då kollektivavtalet är ett jämförelsevis nytt institut och viss tvekan ännu råder beträffande dess rättsliga innebörd. Genom en särskild lagstiftning om kollektivavtal skulle ett upptagande ske i lag av den rättsåskådning, som så småningom utvecklats sig, och de viktigaste rättsreglerna rörande kollektivavtalet fastställas.

En särskild lagstiftning rörande kollektivavtal är även av annan anledning påkallad. Det har sedan lång tid framhållits, att allmänna rättsregler, därest de tillämpas på kollektivavtal, i vissa hänseenden leda till mindre önskvärda resultat. Härvid har man särskilt åsyftat de gällande principerna om skade-

stånd vid avtalsbrott. Dessa principer medgiva icke den frihet vid avvägande av skadestånd, som bör finnas, då fråga är om brott mot kollektivavtal. En tillämpning av desamma kan komma att träffa särskilt arbetarna alltför hårt. På grund härav synes det önskvärt, att i vår rätt införas speciella skadeståndsregler, avpassade efter de särskilda förhållanden, som råda beträffande kollektivavtal.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner sig utskottet böra tillstyrka, att en lagstiftning rörande kollektivavtal och en särskild domstol för avgörande av tvister på grund av dylika avtal nu kommer till stånd. Enligt utskottets mening äro de i propositionen framlagda lagförslagen ägnade att läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Vid granskningen av förslagen har utskottet ansett sig böra föreslå vissa ändringar i desamma. Dessa avse företrädesvis de i förslaget till lag om kollektivavtal upptagna reglerna om skadestånd för åsidosättande av kollektivavtal eller av lagens bestämmelser. Enligt utskottets förslag införas för arbetare långt gående mildringar i de allmänna skadeståndsprinciperna. Även för föreningar av arbetsgivare och arbetare innebär förslaget i förhållande till propositionen en betydande lindring. Därjämte har föreslagits ett tillägg till domstolslagen av innehåll, att vite, som utdömts för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom, ej får förvandlas till fängelse. Genom dessa ändringar torde några av de viktigaste skälen för arbetarsidans motstånd mot den tilltänkta lagstiftningen hava undanröjts.

För de av utskottet föreslagna ändringarna skall redogörelse lämnas vid de olika paragraferna, varjämte utskottet vid vissa bestämmelser vill angiva de skäl, som varit avgörande för utskottets ståndpunkt.

Förslaget till lag om kollektivavtal.

1 §.

Av den i statsrådsprotokollet för den 25 november 1927 lämnade redogörelsen framgår, att i åtskilliga främmande lagar föreskrivits, att kollektivavtal skall upprättas skriftligen. Jämväl i de förslag till lagar om kollektivavtal, som tidigare framlagts i vårt land, har stadgats, att sådant avtal skall upprättas i skriftlig form. Det av de sakkunniga avlämnade utkastet upptog icke någon dylik formföreskrift. Ej heller har bestämmelse om skriftlig form intagits i det genom propositionen framlagda förslaget. Till stöd härför framhöll departementschefen bland annat:

Uppenbarligen vore det av synnerlig vikt, att kollektivavtalen på ett eller annat sätt funnes återgivna i skrift. Detta vore av så stort intresse för parterna själva, att man med säkerhet kunde utgå från att ifrågavarande önskemål i framtiden likasom hittills bleve i största utsträckning tillgodosett, oavsett den ståndpunkt lagen komme att intaga i fråga om formen för avtalets upprättande. Om man med hänsyn till önskemålet, att kollektivavtal skulle

finnas uppptecknade i skrift, uppställde fordran på skriftlig form för upprättandet, kunde man emellertid, på sätt även de sakkunniga ansett, riskera att åstadkomma mera skada än gagn. Fordran på skriftlig form innebure nämligen, att avtalet skulle fixeras i en för ändamålet särskilt upprättad handling, som försåges med parternas underskrifter. En överenskommelse, som icke klätts i nämnda form, bleve ogiltig och kunde således icke göras gällande mot part, som åberopade sig på formfelet. Ett kollektivavtal, som kommit till stånd därigenom, att parterna i skrivelser till vederbörande förlikningsman förklarar sig godkänna ett av honom framlagt skriftligt medlingsförslag, fyllde icke ifrågavarande formkrav, dels därför att medlingsförslaget i sig självt oftast icke hade erforderlig fullständighet utan förutsatte en utredigering med stöd av andra handlingar och dels enär parternas underskrifter saknades. Om parterna efter medlingsförslagets godkännande komme i tvist angående utredigeringen och således icke kunde enas om en text, skulle, om skrift uppställdes såsom form, ett avtal icke anses hava kommit till stånd, och parterna vara berättigade att genomdriva sina meningar angående avtalets innehåll genom stridsåtgärder i stället för att vara hänvisade till arbetsdomstolen för avgörande av vad den träffade överenskommelsen i verkligheten inneburit. Ett avtal, som inrycktes i ett vanligt, vid förhandlingar fört protokoll, vore icke heller upprättat i vederbörlig form, i varje fall på den grund, att underskrifter saknades. Uppställdes krav på skriftlig form för upprättandet, måste denna också upprätthållas i fråga om ändringar i avtalet. Emellertid syntes man hava att räkna med att ändringar, särskilt i kollektivavtal, som gällde endast för viss arbetsplats, ofta komme till stånd på mycket formlöst sätt och även genom enkla muntliga överenskommelser. På anförda skäl och då ifrågavarande lagstiftning avsåge en allmänhet, som i stor utsträckning saknade sinne för iakttagande av juridiska former, hade departementschefen ansett sig böra i denna del följa de sakkunniga och avstå från ett formkrav, som skulle kunna i många fall föranleda, att ingångna avtal på grund av formfel bleve ogiltiga. Mot den sålunda intagna ståndpunkten kunde måhända invändas, att i flera andra länder krävdes, att kollektivavtal skulle upprättas skriftligen. Märkas borde emellertid, att enligt vad departementschefen inhämtat i vissa av nämnda länder kravet på skriftlighet i många fall, däribland när fråga vore om kollektivavtal, ansåges uppfyllt, därest de förklaringar från parterna, varigenom avtalet kommit till stånd, innehölles i växlade brev.

I den av herr von Sydow väckta motionen har hemställts, att i lagen borde intagas föreskrift, att kollektivavtal skulle upprättas skriftligen. Om skriftligt förslag till dylikt avtal av parterna godkänts genom växlade brev eller intagits i protokoll, som godkänts av parterna, skulle det ock vara giltigt.

Såsom departementschefen framhållit är det av vikt, att träffade kollektivavtal återgivas i skrift. Härigenom underlättas bevisningen angående såväl avtalets tillkomst som dess innehåll, varjämte tvister härom i många fall torde undvikas. I fråga om kollektivavtal föreligger även en särskild anledning att tillse, att avtalet avfattas skriftligen. Det blir nämligen gällande ej blott för dem, som tagit del i dess träffande eller vid tiden därför tillhörde avtalsslutande förening, utan även för dem, som sedermera vinna inträde i organisationen. För sistnämnda personer är det av särskilt intresse att äga tillgång till avtalets text. Att stadga skriftlig form i egentlig mening såsom villkor för kollektivavtals giltighet torde emellertid såsom departementschefen framhållit kunna medföra vissa olägenheter. De viktigaste av dessa torde kunna undvikas genom ett bifall i huvudsak till det av herr von Sydow

- framställda förslaget. Härigenom skulle fordran på skriftlig form uppfyllas, därest skriftligt förslag till avtal antagits genom brev eller avtal godkänts enligt anteckning i behörigen justerat protokoll. Utskottet har därför ansett sig böra verkställa en omarbetning av 1 §.

2 §.

På sätt föredragande departementschefen framhållit hava olika meningar uttalats, huruvida kollektivavtal är bindande allenast för medlemmarna i de organisationer, som slutit avtalet, eller endast för dessa organisationer eller för såväl organisationerna som medlemmarna. I de länder, där denna fråga lösts genom lagstiftning, har man i allmänhet biträtt sistnämnda åsikt. De sakkunniga hava även i sin motivering gjort gällande, att det icke rådde något tvivel därom, att i vårt land den allmänna uppfattningen inom de fackliga organisationerna å ömse sidor anslutit sig till samma mening. *Avtalets räckvidd.*

I sitt uttalande till statsrådsprotokollet i detta ämne har departementschefen framhållit, att i likhet med samtliga äldre svenska förslag och i överensstämmelse med vad som nästan undantagslöst gällde i främmande rätt vore de sakkunnigas utkast byggt på den uppfattningen, att såväl en avtalsslutande organisation som dess enskilda medlemmar genom avtalet bleve berättigade och förpliktade. Enligt departementschefens uppfattning vore detta sätt för frågans lösning det enda, som borde ifrågakomma. Rörande tanken, att genom kollektivavtal skulle grundas bundenhet endast för avtalande förening men ej för dess medlemmar, anförde departementschefen bland annat:

»Om endast de avtalsslutande organisationerna anses berättigade och förpliktade enligt avtalet, skulle organisationen å ena sidan eller dess medlemmar icke kunna vända sig mot enskild medlem av organisationen å motsidan med några krav i anledning av att ett mot kollektivavtalet stridande enskilt arbetsavtal blivit ingånget. En arbetsgivare har till exempel med sina arbetare överenskommit om lägre löner än de i kollektivavtalet föreskrivna. Arbetarna eller deras organisation skulle då icke kunna av arbetsgivaren fordra rättelse eller skadestånd, eftersom arbetsgivaren icke är bunden av avtalet. Däremot skulle arbetarorganisationen kunna vända sig mot arbetsgivarorganisationen med krav i vissa avseenden. Hade denna givit sitt tillstånd till eller eljest medverkat till den mot kollektivavtalet stridande överenskommelsen, kunde skadestånd ifrågakomma. I regel har dock i fall, varom nu är fråga, sådan medverkan ej skett. Vidare kan det tänkas, att arbetarorganisationen kunde påfordra, att arbetsgivarorganisationen skulle begagna sig av de maktmedel denna i föreningsstadgar eller eljest hade för att påverka sin medlem att rätta sig efter kollektivavtalet. Det är emellertid ytterst svårt att konstatera, att en organisation på denna så att säga inre linje gör vad den kan, och först när det brister härutinnan kan skadestånd ifrågakomma.

Vad sålunda anförts har motsvarande tillämpning i fråga om fredsförpliktelsen, därest kollektivavtalet icke heller i detta hänseende anses vara bindande även för organisationernas medlemmar. Dessa skulle då under avtalets giltighetstid kunna fritt vidtaga stridsåtgärder utan att någon direkt reaktion kunde äga rum från motsidan. Endast en indirekt reaktion kunde ske, nämligen genom talan mot deras organisation på sätt jag redan framhållit.

En dylik indirekt påverkan skulle erhålla större praktisk betydelse, om det genom lagen ålades organisation skyldighet att oberoende av egen skuld stå i garanti för medlemmarna. Skadestånd skulle då kunna utan vidare utkrävas av en organisation för åtgärder, som dess medlemmar vidtagit i strid med kollektivavtalet. Därigenom skulle organisationen erhålla större anledning att enligt de för densamma gällande inre reglerna utkräva ansvar av sina medlemmar för åtgärder av nämnda slag. Att sålunda ålägga en organisation ovillkorligt ansvar för medlemmarna skulle dock enligt min mening förutsätta en fullständig reglering genom lagstiftningen av det inre förhållandet mellan organisationerna och deras medlemmar för att tillförsäkra de förra erforderliga maktmedel mot de senare. Nämnda spörsmål torde emellertid vara för vittutseende och svårlöst för att i detta sammanhang kunna upptagas.

Vilka maktmedel man än gäve organisationerna i förhållande till varandra, skulle dock deras möjlighet att upprätthålla respekten för kollektivavtalet vara synnerligen svag, så länge medlemmarna icke själva äro bundna av detta. Den erforderliga reaktionen måste nämligen alltid ske på indirekt väg, nämligen genom talan mot organisation för att förmå denna att med till buds stående inre maktmedel påverka sina medlemmar. Men denna påverkan skulle medlemmarna alltid kunna undandraga sig genom att utträda ur organisationen.

Uppfattningen av kollektivavtalet såsom bindande endast för organisationerna leder således enligt min uppfattning till ett försvagande av kollektivavtalet självt. Det ändamål, som organisationerna åsyfta med slutandet av kollektivavtal, kan på betryggande sätt vinnas endast genom att såväl organisationerna själva som deras medlemmar förklaras bundna av avtalet. I likhet med de sakkunniga hyser jag också den bestämda uppfattningen, att detta står i överensstämmelse med en vitt utbredd mening jämväl bland dem, som närmast beröras av den föreslagna lagstiftningen. Det torde icke med fog kunna göras gällande, att obehörigt intrång sker i de enskilda organisationsmedlemmarnas handlingsfrihet genom att kollektivavtalet förklaras vara bindande även för dem. Genom att inträda i en arbetsgivar- eller arbetarorganisation lär den enskilde arbetsgivaren eller arbetaren få anses hava frånträtt rätten att själv bestämma över arbetsvillkoren, i den mån desamma regleras genom kollektivavtal, och hava påtagit sig den fredsförpliktelse, som ett av organisationen upprättat kollektivavtal medför.»

Även utskottet ansluter sig till den meningen, att genom kollektivavtal bör grundläggas bundenhet för såväl den avtalande organisationen som dess enskilda medlemmar.

Avtalets verkan med avseende å medpart.

De sakkunniga hade i sitt utkast intagit en bestämmelse, att skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem i förening jämväl mot föreningen samt. där å någondera sidan flera slutit avtalet, dessa mot varandra.

I det nu framlagda förslaget har detta stadgande uteslutits. Till stöd här för har departementschefen anfört i huvudsak:

Avsikten med ifrågavarande stadgande hade varit att i viss mån råda bot på det missförhållandet, att det icke genom en uttömmande lagstiftning angående de föreningsrättsliga angelägenheterna blivit sörjt för att bereda organisationerna maktmedel att tvinga sina medlemmar att respektera gällande

kollektivavtal. En organisationsmedlem, som ingått ett med kollektivavtalet oförenligt enskilt arbetsavtal eller som vidtagit otillåten stridsåtgärd, skulle följaktligen på yrkande av sin egen organisation kunna dömas till skadestånd i enlighet med bestämmelserna i den nu föreslagna lagen. Då lagförslaget stode på den ståndpunkten, att organisation alltid kunde ingripa omedelbart mot medlem av organisation å andra sidan samt, på sätt framginge av 3 §, att enskilda arbetsavtal vore ogiltiga i vad de strede mot kollektivavtal, hade enligt departementschefens mening ett effektivare skydd vunnits för kollektivavtalet än som kunde erhållas genom ingripande av organisation mot egna medlemmar. Berörda omständighet borde dock icke i och för sig vara anledning att utesluta det av de sakkunniga föreslagna stadgandet. Då departementschefen det oaktat icke upptagit någon motsvarighet till ifrågavarande bestämmelse, berodde det på att det icke syntes lämpligt att i en lag om kollektivavtal inrycka föreskrifter, som till sin natur vore av föreningsrättslig art. Därvid hade särskilt varit avgörande, att man genom en dylik bestämmelse skulle än ytterligare komplicera den i och för sig synnerligen svåra frågan om åtskiljandet av de mål, som borde höra under arbetsdomstol, och de mål, som fortfarande borde hänföras till allmän domstol. I tvister mellan en organisation och dess medlemmar gällde det i regel en prövning angående verkan av föreningsstadganden eller av särskilda, av medlemmarna utfärdade ansvarsförbindelser. Dylika tvister vore av den natur, att de lämpligen borde prövas av allmän domstol. När talan fördes under åberopande av ett föreningsstadgande eller en ansvarsförbindelse, borde icke den omständigheten, att tvisten hade sin grund i ett åsidosättande av förpliktelser enligt kollektivavtal eller att alternativt yrkades skadestånd enligt kollektivavtalslagen, föranleda att tvisten i stället hänfördes till arbetsdomstol. Detta skulle dock knappast kunnat undvikas, om det av de sakkunniga föreslagna stadgandet upptagits. Vad nämnda stadgande innehölle om inbördes förpliktelser för dem, som å samma sida slutit kollektivavtal, syntes icke vara av den praktiska vikt, att stadgandet i denna del behövde bibehållas.

Herr von Sydow har i den av honom väckta motionen föreslagit upptagande av den i de sakkunnigas utkast förekommande bestämmelsen.

Utskottet anser sig emellertid på de av departementschefen anförda skälen icke kunna biträda nämnda yrkande.

4 §.

Landssekreterariatet har i sitt yttrande över de sakkunnigas utkast erinrat, att arbetsnedläggelse, åtföljd av blockad, ofta plägade vidtagas vid arbetsföretag, särskilt inom byggnadsindustrien, därest arbetsgivaren uraktlåte att utbetala arbetarna tillkommande avlöning. Dylika åtgärder betraktades icke nu såsom stridande mot kollektivavtal, enär man å ömse håll vore medveten om att arbetarna icke ägde möjlighet att fortsätta arbetet utan avlöning under den tid, som åtginge för att få frågan ordnad genom domstolsförfarande. Ett förbud att vidtaga åtgärder av angivet slag skulle för arbetarna komma att medföra osäkerhet och stora ekonomiska förluster.

Med anledning av denna erinran har departementschefen framhållit, att där est ett principiellt förbud mot stridsåtgärder vore påkallat av allmänna sam-

Avtalets verkan beträffande vidtagande av stridsåtgärder.

hällsintressen, undantag icke kunde göras för att bereda arbetarna möjlighet till en måhända bekväm självhjälp, helst arbetarna, om de anlidade vanligt rättsligt förfarande, i det åsyftade fallet hade en stark ställning på grund av den förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs, som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken tillkomme dem.

Utöver vad departementschefen sålunda anfört vill utskottet framhålla, att det knappast kan bestridas, att de nyssnämnda åtgärderna för framtvängande av oguldna löneförmåner ej sällan missbrukats och i många fall även för arbetarna äro förenade med allvarliga olägenheter. Märkas bör även, att en utredning verkställdt rörande möjligheterna att förbättra de så kallade byggnadsborgenärernas rättsliga ställning. Vid den fortsatta behandlingen av nämnda lagstiftningsärende torde även böra tagas under omprövning, huruvida och på vad sätt till arbetsfredens främjande möjlighet kan beredas byggnadsarbetare att av tredskande eller insolventa arbetsgivare utbekomma dem tillkommande avlöning. Tydligt är emellertid, att denna fråga är av betydelse även för andra byggnadsföretag än sådana, som beröras av kollektivavtal.

(5 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

*Maximitid
för avtalets
giltighet.*

Jämlikt 5 § i det framlagda förslaget gäller, att kollektivavtal ej är bindande utöver fem år från den dag avtalet trädde i tillämpning. Om kollektivavtal slutits för längre tid och part vill frånträda avtalet vid utgången av femte året eller senare, skall uppsägning ske senast tre månader innan avtalet anses skola upphöra att gälla. Finnes i avtalet viss uppsägningstid, skall den i stället tillämpas.

En dylik bestämmelse om maximitid för kollektivavtals giltighet synes enligt utskottets mening knappast erforderlig. Det torde kunna överlämnas åt parterna att fritt avtala om giltighetstidens längd. Att kollektivavtal ingås för längre tid än fem år torde för övrigt endast undantagsvis inträffa. Med hänsyn härtill har utskottet funnit sig böra föreslå, att paragrafen uteslutes. På grund härav har omnumrering måst verkställas av efterföljande paragrafer.

6 §. (7 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

*Uppsäg-
ningens form.*

De sakkunniga hade i sitt utkast intagit föreskrift, att uppsägning av kollektivavtal skulle ske skriftligen eller genom telegram. Nämnda stadgande har uteslutits i det nu framlagda förslaget. Såsom skäl härför anförde föredragande departementschefen, att det icke vore lämpligt att stadga viss form för uppsägning, då form icke föreskrevs för avtalets upprättande.

I den av herr von Sydow framburna motionen har föreslagits återinförande av den uteslutna bestämmelsen.

På sätt redan berörts, har utskottet vid 1 § föreslagit införande av stadgande, att kollektivavtal skall upprättas skriftligen. I anslutning härtill synes böra föreskrivas, att uppsägning av dylikt avtal skall ske skriftligen eller genom

telegram. Genom anlitanade av dylik form torde bevisningen rörande verkställd uppsägning i hög grad underlättas. Utskottet har sålunda ansett sig böra göra erforderligt tillägg till paragrafen.

8 §. (9 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

Såsom föredragande departementschefen erinrat hava beträffande påföljden för brott mot kollektivavtal eller mot de i lagstiftningen rörande sådana avtal uppställda reglerna olika uppfattningar gjort sig gällande. Enligt en mening böra dylika åtgärder beläggas med straffansvar. En annan uppfattning innebär, att sådana åtgärder endast böra medföra skadestånd, varvid man antingen kan tillämpa de allmänna skadeståndsreglerna eller ock med hänsyn till de speciella förhållanden, som råda på förevarande område, uppställa särskilda normer, vilka avvika från nämnda regler. På vissa håll åter har man ansett lämpligast att stadga en särskild påföljd, en »bot» eller »plikt», som, då skada skett, tillkommer den skadelidande men eljest tillfaller den som utfört talan i målet.

*Skadestånds-
skyldighet
m. m.*

I det nu föreliggande förslaget har såsom påföljd för avtalsbrott stadgats skadestånd. Tillika har emellertid såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen för förslagets innehåll i två hänseenden föreslagits jämkningar i de allmänna skadeståndsreglerna. Dels skall vid bedömande om och i vad mån skada uppstått hänsyn tagas även till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse, dels må, om det med hänsyn till den skadevällandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, skadeståndets belopp nedsättas eller fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet äga rum.

Den i förslaget sålunda antagna principen, att såsom påföljd för avtalsbrott skall inträda skadestånd, synes böra bibehållas. Att för sådant fall stadga straff torde icke böra komma i fråga. Ej heller anser sig utskottet kunna förorda ett system med »bot» eller »plikt». Märkas bör, att därest erforderliga modifikationer göras i de vanliga skadeståndsreglerna, samma resultat kan uppnås som med användande av en dylik mellanform mellan straff och skadestånd. Därtill kommer, att benämningen »bot» eller »plikt» leder tanken på kriminellt ansvar.

Det har även ifrågasatts, att man i förevarande lagstiftning icke skulle beröra frågan om påföljd för avtalsbrott. Enligt denna mening skulle den blivande arbetsdomstolen endast kunna meddela rena fastställelseedomar. För det fall, att part önskade framställa yrkande om kollektivavtals fullgörande eller om skadestånd, skulle han vara hänvisad till de allmänna domstolarna. Denna uppfattning kan utskottet icke dela. Vid bifall till nämnda förslag skulle stora svårigheter möta att förmå en tredskande part att fullgöra sina skyldigheter. Vidare skulle fortfarande de allmänna skadeståndsreglerna komma i tillämpning och därmed en avvägning av skadeståndet efter de särskilda förhållandena uteslutas.

Vad angår de jämkningar, som på grund av kollektivavtalets särskilda natur böra vidtagas i de allmänna grunderna för bestämmande av skadestånd vid avtalsbrott, anser sig utskottet till en början böra föreslå den ändring i förslaget, att bland omständigheter, som kunna medföra nedsättning av skadeståndets belopp, upptages även skadans storlek. Härigenom komma förslagets regler i nära överensstämmelse med föreskrifterna i sjömanslagen om nedsättning av det skadestånd, vartill sjöman gjort sig förfallen genom fel eller försummelse i tjänsten. Emellertid torde man i förevarande hänseende böra gå ett steg längre. Visserligen kan med tillämpning av de nyss angivna reglerna nedsättning ske av skadeståndets belopp, men utgivandet av detsamma kan särskilt för enskilda arbetare, som ofta befinna sig i mindre god ekonomisk ställning, vara synnerligen betungande. Med hänsyn härtill synes det utskottet lämpligt, att en maximigräns stadgas för det skadestånd, som kan ådömas enskild arbetare. Hur detta maximum skall bestämmas kan vara föremål för olika meningar. Enligt utskottets uppfattning synes gränsen böra sättas vid tvåhundra kronor. Därigenom torde skydd beredas arbetarna mot alltför betungande följder av avtalsbrott men samtidigt möjlighet vinnas till utdömande av ett verksamt skadestånd.

Herr von Sydow har i sin motion föreslagit införande av bestämmelse, att reglerna i förevarande paragraf icke skulle kunna sättas ur kraft genom avtal. Det synes emellertid utskottet riktigt, att parterna erhålla frihet att i detta hänseende ordna sitt mellanhavande på sätt de anse lämpligast.

9 §. (10 § i Kungl. Maj:ts förslag.)

Skadeståndsansvars fördelning mellan flera.

Enligt andra punkten i 10 § av det föreliggande förslaget må förening, som jämte medlemmar däri är skadeståndsskyldig, förpliktas att till den, som lidit skadan, gälda även den del av skadeståndet, som belöper på medlemmarna. I sådant fall äger emellertid föreningen att av dem söka åter vad föreningen erlagt utöver sin andel. En dylik regel om solidarisk ansvarighet anser utskottet för sin del mindre lämplig. Ätminstone för en arbetarförening torde det i många fall vara mycket svårt att av sina medlemmar utkräva deras andel av ett utdömt skadestånd, och föreningen torde därför ofta komma att få slutligt svara för hela beloppet. Utskottet anser sig med hänsyn härtill böra föreslå, att omförmälda stadgande uteslutes.

Vid tillämpning av paragrafens första punkt bör tydligen den i 8 § stadgade begränsningen beträffande enskild arbetares skadeståndsplikt iakttagas.

I motion föreslagen ny paragraf.

Avtalets insändande.

I det till lagrådet remitterade förslaget hade intagits bestämmelse, att det åläge arbetsgivare eller förening av arbetsgivare, som slutit kollektivavtal, att inom en månad därefter till socialstyrelsen insända avskrift av handling, som upprättats rörande avtalet. Därest sådan handling ej funnes eller avtalets innehåll ej fullständigt återgivits däri, skulle arbetsgivaren eller föreningen vara pliktig att låta i skrift uppsätta avtalets innehåll och inom angivna tid insända nämnda redogörelse till socialstyrelsen samt därvid förete bekräftelse

från arbetarsidan, att avtalet blivit rätt återgivet, eller ock visa, att hinder mött mot erhållande av dylik bekräftelse. Anstånd med fullgörande av nämnda skyldighet kunde givas av socialstyrelsen. Det sagda skulle ej gälla om avtalsbestämmelser angående arbetslön, som beräknades efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet. Tillika föreslogs straff för försummelse att fullgöra nyssnämnda annalningsskyldighet.

Med anledning av anmärkningar inom lagrådet uteslötos omförmälda stadganden i det för riksdagen framlagda förslaget. Vid anmälan härav framhöll föredragande departementschefen, att därest förslaget bleve upphöjt till lag, i annan form syntes böra meddelas föreskrifter, varigenom åt lämpligt statsorgan bereddnes möjlighet att erhålla kännedom om ingångna kollektivavtal.

Herr von Sydow — vilken som redan berörts föreslagit införande av bestämmelse, att kollektivavtal skall upprättas skriftligen — har i den av honom väckta motionen hemställt, att i förslaget borde stadgas skyldighet för arbetsgivare eller förening av arbetsgivare, som slutit kollektivavtal, att inom en månad därefter till socialstyrelsen insända avskrift av avtalet. Dock krävdes icke insändande av ackordsprislista.

Utskottet anser sig i denna del kunna biträda departementschefens uppfattning. Det synes ej vara erforderligt, att i en lag av denna karaktär upptaga föreskrifter om insändande av kollektivavtal. I den mån stadganden erfordras för inskaffande av dylika avtal, torde bestämmelser härom kunna meddelas i annan ordning.

Övergångsbestämmelsen.

Såväl de sakkunnigas utkast som det i propositionen framlagda förslaget innebär, att de ifrågasatta lagarna skola — med undantag för vissa bestämmelser — äga tillämpning jämväl beträffande kollektivavtal, som slutits före tidpunkten för lagarnas ikraftträdande. Detta förslag kan utskottet ej biträda. Tillräckliga skäl torde icke föreligga att på detta område frångå den eljest allmänt tillämpade grundsatsen, att civilrättsliga bestämmelser ej böra erhålla tillbakaverkande kraft. Det synes lämpligare, att kollektivavtal, som träffats före lagens ikraftträdande, bedömas efter hittills gällande regler. Med hänsyn härtill anser sig utskottet böra föreslå, att bestämmelsen, att lagen med visst undantag skall tillämpas även å äldre avtal, uteslutes. Härav följer, att därest äldre avtal på grund av underlåten uppsägning fortfar att gälla jämväl efter den nya lagens ikraftträdande, beträffande avtalet äldre rätt skall tillämpas.

Såsom framgår av 11 § i domstolslagen har den föreslagna arbetsdomstolens behörighet icke begränsats till tvister med anledning av sådant avtal, som avses i kollektivavtalslagen. Härav följer, att tvister även på grund av äldre avtal kunna upptagas av arbetsdomstolen.

Förslaget till lag om arbetsdomstol.

2 §.

*Arvoden till
ordförande och
ledamöter.*

Av de sakkunnigas uttalande, till vilket föredragande departementschefen anslutit sig, framgår, att man ansett ordföranden och ledamöterna i arbetsdomstolen böra tillsvidare uppehålla dessa befattningar vid sidan av annan verksamhet. Häremot torde intet vara att erinra. Då det ej är möjligt att för närvarande beräkna storleken av den arbetsbörda, som kan komma att åvila arbetsdomstolen, lärer det ej vara lämpligt att nu föreslå, att nämnda befattningshavare skola helt ägna sig åt sin verksamhet som ledamöter i domstolen. Emellertid vill utskottet framhålla, att även om befattningarna i arbetsdomstolen skola utövas såsom bisysslor, ordförandens och ledamöternas arvoden böra bestämmas på sådant sätt, att de personer, som äro mest lämpade för uppdraget, icke av ekonomiska skäl bliva hindrade att antaga detsamma.

4 §.

*Medgivande
från personer,
som föreslås
till ledamöter.*

I det förslag till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, som framlades för 1910 års riksdag, infogades av särskilda utskottet en bestämmelse, att förslag å ledamöter och suppleanter i den särskilda domstolen skulle vara åtföljt av skriftlig förklaring från en var av de föreslagna, att han vore villig åtaga sig uppdraget. Samma bestämmelse återfanns i det förslag till lag i ämnet, som framlades för 1911 års riksdag. Någon motsvarighet till denna föreskrift finnes icke i nu föreliggande förslag. Emellertid torde det vara lämpligt, att de organisationer, som äga förslagsrätt beträffande ledamöter och ersättare i arbetsdomstolen, före förslags avgivande inskaffa uppgift från de personer, som skola föreslås, att de äro villiga att åtaga sig uppdraget. Om det anses erforderligt, torde Kungl. Maj:t kunna i administrativ ordning meddela föreskrift härom.

10 §.

Domarjäv.

Till följd av den i 27 § förekommande hänvisningen till de för rådstuvurätt gällande bestämmelserna komma rättegångsbalkens regler om domarjäv att bliva tillämpliga även beträffande ordföranden och ledamöterna i arbetsdomstolen.

I den av herr von Sydow väckta motionen har yrkats, att från nämnda regler måtte göras det undantaget, att person, som tillhör arbetsgivar- eller arbetarorganisations styrelse, icke på grund därav må anses jävig att såsom ledamot i arbetsdomstolen deltaga i handläggning av tvist, däri organisationen är part.

Det sålunda framställda förslaget finner utskottet beaktansvärt. Den omständigheten, att ledamot av arbetsdomstolen tillhör styrelse för arbetsgivar- eller arbetarförening, torde ej medföra, att han i mål, däri föreningen är part, icke kan opartiskt bedöma den till domstolen hänskjutna frågan. Därest han

i dylikt mål skulle anses jävig, komme i en del fall att från domstolen utestängas ledamöter, som besitta synnerligen värdefull sakkunskap. Med hänsyn till det anförda torde, såvitt angår arbetsdomstolen, ett undantag böra ske från de allmänna reglerna om domarjäv. Därest beträffande ledamot i arbetsdomstolen den omständigheten, att han tillhör styrelsen för organisation, som är part i ett vid domstolen anhängigt mål, icke bör grunda jäv, bör han ej heller anses jävig i det fall, att någon med honom besläktad eller besvägrad person, som avses i 13 kap. 1 § rättegångsbalken, är medlem av styrelsen för dylik förening. De bestämmelser, som äro erforderliga för införande av nu berörda undantag, har utskottet funnit böra såsom ett nytt stycke fogas vid 10 §.

11 §.

Med hänsyn till den omnumrering, som verkstälts av vissa paragrafer i kollektivavtalslagen, har en jämkning vidtagits i förevarande paragraf.

21 §.

Befogenhet att förelägga och utdöma vite för att tvinga part dels att utföra handlingar i rättegången dels att ställa sig domstolens dom till efterrättelse tillkommer som bekant de allmänna domstolarna. Skäl att försätta arbetsdomstolen i en särställning genom att fränkänna densamma dylik befogenhet synes ej föreligga. På grund av bestämmelser, som meddelas i kollektivavtalslagen, kan man emellertid enligt utskottets mening förutsätta, att domstolen endast sällan skall komma att använda vite för att tvinga part att fullgöra avkunnad dom. Nämda lag innehåller nämligen i 7 (8) §, sista stycket stadgande rörande annan påföljd för uraktlåtenhet att åtlyda en meddelad dom. Därest part icke rättar sig efter domen, kan enligt nämnda lagrum arbetsdomstolen förklara, att å motsidan arbetsgivare, arbetare eller förening, så länge rättelse ej skett, skall vara befriad från sådan förpliktelse enligt avtalet, vars fullgörande med hänsyn till det otillåtna förfarandet finnes icke skäligen kunna påfordras. Därjämte kan enligt första stycket i nämnda paragraf parts underlåtenhet att fullgöra dom i vissa fall utgöra grund för ett beslut om avtalets hävande.

Av allmänna regler torde följa, att utdömda viten i händelse av bristande tillgång till deras gäldande kunna förvandlas till frihetsstraff. Enligt utskottets mening tala emellertid vissa skäl för att denna regel icke bör tillämpas beträffande vite, som ådömts för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom. Med hänsyn härtill anser sig utskottet böra föreslå, att till paragrafen fogas ett tillägg av innehåll, att förvandling av sådana viten ej må äga rum.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att ifrågavarande lagförslag icke kunnat i oförändrat skick antagas, för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag om kollektivavtal.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har arbetsgivare eller förening av arbetsgivare *med* fackförening eller annan liknande förening av arbetare *slutit avtal* om villkor, som skola lända till efter rättelse för anställning av arbetare, eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetare, skall *i avseende å sådant kollektivavtal och verkningarna därav gälla vad i denna lag stadgas.*

1 §.

Avtal mellan arbetsgivare eller förening av arbetsgivare och fackförening eller annan liknande förening av arbetare om villkor, som skola lända till efter rättelse för anställning av arbetare, eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetare, skall upprättas skriftligen. Har skriftligt förslag till avtal godkänts genom brev eller har avtalets innehåll upptagits i protokoll, som till riktigheten vitsordats på sätt parterna överenskommit, vare det ock gällande.

Beträffande kollektivavtal, varom i första stycket sägs, och verkningarna därav skall gälla vad i denna lag stadgas.

Bestämmelser i denna lag, som hava avseende å förening av arbetsgivare eller arbetare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar; och skall, då fråga är om dylik sammanslutning, vad i denna lag sägs om medlem i förening gälla om de anslutna föreningarna, så ock om deras medlemmar.

2 §.

Kollektivavtal, som slutits av förening, vare beträffande yrkesgrupper och område, som avses i avtalet, bindande jämväl för medlem i föreningen, vare sig han inträtt före eller efter avtalet; dock ej i den mån han redan är bunden av annat kollektivavtal. Utträder medlem, upphöre han ej på den grund att vara bunden av avtalet.

3 §.

Har mellan arbetsgivare och arbetare, som äro bundna av samma kollektivavtal, träffats överenskommelse om villkor, som innebär avvikelser från kollektivavtalet, vare överenskommelsen ej gällande i vidare mån än avvikelserna må anses tillåten enligt kollektivavtalet.

4 §.

Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1. på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas;

2. för att åstadkomma ändring i avtalet;

3. för att genomföra bestämmelse, avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit; eller

4. för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd.

Är förening eller medlem däri bunden av kollektivavtal, må föreningen ej anordna eller eljest föranleda stridsåtgärd, som enligt första stycket icke är lovlig, ej heller genom lämnande av understöd eller på annat sätt medverka vid olovlig stridsåtgärd, som medlem vidtagit. Förening, som själv är bunden av kollektivavtal, vare jämväl pliktig att söka hindra sina medlemmar att vidtaga olovlig stridsåtgärd eller att, om sådan redan vidtagits, söka förmå dem att häva den.

Vad i denna paragraf stadgas skall gälla, ändå att avtalet innehåller bestämmelse, som strider häremot. Har i kollektivavtal upptagits föreskrift om längre gående förpliktelse, lände den till efterrättelse.

5 §.

Kollektivavtal vare ej bindande utöver fem år från den dag avtalet trädde i tillämpning. Har avtal slutits för längre tid, och vill part frånträda avtalet vid utgången av femte året eller senare, skall uppsägning ske senast tre månader innan avtalet avses skola upphöra att gälla. Finnes i avtalet viss uppsägningstid angiven, skall den i stället tillämpas.

6 §.

5 §.

Är kollektivavtal, för vars upphörande fordras uppsägning, å ena sidan eller båda slutet av flera, äge part att för egen del uppsäga avtalet hos en eller flera å andra sidan. Har avtal sålunda uppsagts till viss tid endast vad angår några parter, och vill annan part å den sida, från vilken uppsägning skett, eller part å andra sidan samtidigt helt eller delvis frånträda avtalet, må han verkställa uppsägning inom tre veckor efter den dag, då uppsägning eljest skolat senast verkställas, eller, om den avtalade uppsägningstiden understiger sex veckor, inom hälften av uppsägningstiden.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 §.

6 §.

Uppsägning av kollektivavtal skall ske skriftligen eller genom telegram.

Därest meddelande om uppsägning, under mottagarens senaste kända adress, inlämnats för befordran med post eller telegraf så tidigt, att det bort framkomma under tid, inom vilken uppsägning må verkställas, skall uppsägning anses hava skett, även om meddelandet ej rätteligen framkommer.

8 §.

7 §.

Har arbetsgivare, arbetare eller förening, som är bunden av kollektivavtal, gjort sig skyldig till förfarande, som i synnerlig mån strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas, och finnes förfarandet vara av väsentlig betydelse för avtalsförhållandet i dess helhet, må på yrkande av part å andra sidan avtalet kunna av arbetsdomstolen förklaras icke vidare vara gällande.

Är avtalet å någondera sidan eller båda slutet av flera, och har i tvist mellan allenast vissa parter i avtalet detta förklarats icke skola gälla i avseende å dem, äge annan part å den sida, från vilken talan väckts, eller part å andra sidan inom tre veckor från det domen gavs uppsäga avtalet att omedelbart upphöra att gälla i vad honom angår.

Därest i anledning av väckt talan visst förfarande förklarats strida mot kollektivavtal eller mot bestämmelserna i denna lag, men rättelse det oaktat ej sker, må arbetsdomstolen, ändå att fall, som avses i första stycket, ej föreligger, på yrkande förklara, att å motsidan arbetsgivare, arbetare eller förening skall, så länge rättelse ej skett, vara befriad från sådan förpliktelse enligt avtalet eller denna lag, vars fullgörande med hänsyn till det otillåtna förfarandet finnes icke skäligen kunna påfordras.

9 §.

8 §.

Åsidosätter arbetsgivare, arbetare eller förening sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller denna lag, gälde därav uppkommen skada.

Vid bedömande om och i vad mån skada uppstått skall hänsyn tagas även till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas *eller* fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet äga rum.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, *skadans storlek* eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet *må ock* äga rum. *Ej må i*

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

något fall skadestånd ådömas enskild arbetare till högre belopp än tvåhundra kronor.

10 §.

Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last. *Förening, som jämte medlemmar däri är skadeståndsskyldig, må dock förpliktas att till den, som lidit skadan, gälda även vad av skadeståndet belöper på medlemmarna, men äge föreningen i sådant fall att av dem söka åter vad föreningen erlagt utöver sin egen andel.*

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1929 och skall med undantag för bestämmelserna i 5 och 6 §§ äga tillämpning jämväl beträffande kollektivavtal, som slutits före nämnda dag.

9 §.

Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1929.

Lag om arbetsdomstol.

Häri genom förordnas som följer:

Om arbetsdomstolens sammansättning.**1 §.**

För upptagande och avgörande av mål rörande kollektivavtal skall finnas en arbetsdomstol med säte i Stockholm.

2 §.

Arbetsdomstolen skall bestå av ordförande och sex ledamöter.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3 §.

Ordföranden och två ledamöter förordnas av Konungen för viss tid bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och en av ledamöterna, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Den andre ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna avtalsfrågor.

För vardera ledamoten förordnar Konungen en ersättare, som uppfyller de för ledamoten stadgade behörighetsvillkoren.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att tjänstgöra, föres ordet av den andre ledamoten, om han är lagkunnig, men eljest av ersättaren för den ledamot, som förordnats att vara vice ordförande.

4 §.

Fyra ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Konungen för två år i sänder, två efter förslag av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två efter förslag av landsorganisationen i Sverige. För vardera sidan förordnas enligt samma regler fyra ersättare.

Förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola förordnas för den sidan. Har å någondera sidan vederbörligt förslag icke avgivits, förordnar Konungen ändå ledamöter och ersättare för den sidan.

5 §.

Ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den, som är omyndig eller försatt i konkurstillstånd, ej heller av den, som på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, som ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till påföljd, som nu är sagd, eller är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

6 §.

Har ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, åtagit sig uppdraget, äger han ej bliva entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Avsägelse av uppdraget prövas av Konungen.

Avgår sådan ledamot eller ersättare, förordnar Konungen annan för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit utsedd. Härvid skall vad i 4 § stadgas om förslag äga motsvarande tillämpning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

7 §.

Skulle vid något rättegångstillfälle ledamot utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra, och kan ej ersättare tillkallas, äger ordföranden kalla annan lämplig person i stället.

8 §.

Den som ej avlagt domared skall, innan han tager säte i arbetsdomstolen, avlägga sådan ed inför ordföranden eller inför allmän underrätt.

9 §.

Arbetsdomstolen sammanträder på kallelse av ordföranden så ofta det erfordras för måls handläggning. Domstolen må, där det prövas nödigt, sammanträda utom Stockholm.

10 §.

Arbetsdomstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Av ledamöter, som avses i 4 §, skola lika många närvara för vardera sidan.

Besiktning å arbetsplats eller annan dylik förrättning må kunna verkställas av ordföranden jämte två ledamöter, en för arbetsgivarsidan och en för arbetarsidan.

Ledamot, som avses i 4 §, vare ej på den grund att han eller skyldeman till honom tillhör styrelse för förening av arbetsgivare eller arbetare, hindrad att i mål, däri föreningen är part, tjänstgöra i domstolen.

Om mål rörande kollektivavtal och om rätt till talan i sådana mål.

11 §.

Till mål rörande kollektivavtal hänföras mål, däri tvisten är:

1. om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd;
2. huruvida visst förfarande strider mot kollektivavtal eller mot vad i lagen om kollektivavtal stadgas; eller
3. om påföljd av förfarande, som förmenas strida mot kollektivavtal eller nämnda lag.

Twist, som eljest skulle höra under arbetsdomstolen, må i stället enligt avtal hänskjutas till avgörande av skiljemän, där fråga ej är om förklaring, som avses i 8 § av lagen om kollektivavtal.

Twist, som eljest skulle höra under arbetsdomstolen, må i stället enligt avtal hänskjutas till avgörande av skiljemän, där fråga ej är om förklaring, som avses i 7 § av lagen om kollektivavtal.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

12 §.

Har någon vid arbetsdomstolen väckt talan, som ej innefattar yrkande att motparten skall förpliktas något fullgöra eller underlåta, och finnes det ej äga avsevärd betydelse för honom att sådan fastställsetalan vinner prövning, må den avvisas av domstolen.

13 §.

Förening, som slutit kollektivavtal, äge vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den som är eller varit medlem i föreningen; och må denne själv ej kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar.

Vill någon föra talan vid arbetsdomstolen mot medlem eller förutvarande medlem i förening, som slutit kollektivavtal, skall även föreningen instämmas; och må föreningen svara å medpartens vägnar där denne ej själv utför sin talan.

Har förening eller förbund av flera arbetsgivar- eller arbetarföreningar slutit kollektivavtal, skall vad nu är sagt om medlem gälla såväl de sammanslutna föreningarna som deras medlemmar.

14 §.

Är i kollektivavtal stadgat, att för biläggande av tvist rörande avtalet förhandling skall äga rum mellan parterna eller mellan dem överordnade föreningar, må arbetsdomstolen icke, förrän dylik förhandling ägt rum, till prövning upptaga sådan tvist, med mindre av omständigheterna framgår, att för förhandlingen mött hinder, vilket icke berott av kändan.

15 §.

Mot arbetsdomstolens beslut må talan ej fullföljas.

Om förfarandet vid arbetsdomstolen.

16 §.

Den som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen har att till ordföranden ingiva eller i betalt brev med posten insända ansökan om stämning, med uppgift å motparten samt å kändans påståenden och skälen därför. Vid ansökningen bör kändan foga de handlingar han vill åberopa till sakens be-lysande.

Kändan har tillika att, i den mån ordföranden ej medgiver undantag, ingiva avskrift av ansökningen och av de vid densamma fogade handlingar i lika många exemplar som antalet motparter.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

17 §.

I anledning av ansökningen utfärdar ordföranden stämning, däri svaranden förelägges, vid äventyr att målet ändock avgöres, att å viss tid inställa sig vid arbetsdomstolen. Jämväl å käranden utfärdas skriftlig kallelse. Där det finnes lämpligt, må ordföranden förelägga svaranden att inom viss tid före målets handläggning inkomma med skriftlig förklaring. Vad i 16 § stadgats om stämningsansökan har motsvarande tillämpning å förklaring.

Finnes anledning att målet ej hör under arbetsdomstolen eller av annan grund ej kan på den inkomna ansökningen upptagas till prövning, ankommer på arbetsdomstolen att avgöra, huruvida stämning skall utfärdas.

Ordföranden ombesörjer, att parterna med posten eller på annat sätt erhålla del, svaranden av stämningen jämte avskrift av stämningsansökningen samt käranden av den å honom utfärdade kallelsen och avskrift av förklaring. Finnes det lämpligt, må motparten föreläggas att, på sätt om stämning i allmänhet gäller, verkställa delgivningen.

Åtgärd, som enligt denna paragraf ankommer på ordföranden, må ock enligt dennes uppdrag utföras av tjänsteman vid domstolen.

18 §.

Ingiver eller insänder part till arbetsdomstolen annan handling än i 16 eller 17 § sägs, och är den av beskaffenhet, att motparten därav bör erhålla del, skall vad i 16 § andra stycket samt 17 § tredje och fjärde styckena stadgats äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Arbetsdomstolen äger, om den finner erforderligt, själv inkalla vittnen och i övrigt inskaffa utredning.

Inkallas någon av domstolen såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgåldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

20 §.

I tvist vid arbetsdomstolen må den, som efter lag är jävig att vittna, höras utan ed, dock ej den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, varom förmäles i 2 kap. 19 § strafflagen.

21 §.

Arbetsdomstolen äger, där den finner det påkallat, förelägga och utdöma vite, så ock besluta kvarstad eller skingringsförbud. Utdömt vite tillfaller kronan.

21 §.

Arbetsdomstolen äger, där den finner det påkallat, förelägga och utdöma vite, så ock besluta kvarstad eller skingringsförbud.

Utdömt vite tillfaller kronan. Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra domstolens dom, må

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

i händelse av bristande tillgång till dess gäldande ej förvandlas till fängelse.

22 §.

Det åligger arbetsdomstolen att vaka över att mål slutföres utan onödigt uppskov och om möjligt avgöres efter allenast ett rättegångstillfälle.

Där det finnes lämpligt, må särskild dom givas i del av målet eller rörande viss däri uppkommen fråga.

23 §.

Uteblir part från arbetsdomstolens sammanträde, må utan hinder därav dom meddelas i målet, om parten minst sju dagar före sammanträdet erhållit del av stämning eller kallelse att inställa sig vid domstolen och icke visat laga förfall.

24 §.

Inkomna skrifter och handlingar skola för varje mål sammanföras i en akt.

Protokoll föres för varje mål särskilt. I protokollet antecknas, vilka hava säte i domstolen, närvarande parter och ombud, yrkanden och medgivanden, som icke finnas antecknade i inkomna skrifter, skiljaktiga meningar, som yppas vid omröstning, samt domstolens beslut, som ej meddelas genom dom. I övrigt upptages i protokollet vad domstolen anser erforderligt att däri anteckna.

25 §.

Arbetsdomstolens dom skall avfattas skriftligen utan samband med protokollet och undertecknas av dem, som deltagit i avgörandet. Domen skall innehålla en kortfattad redogörelse för tvisten i den del domen omfattar. Skälen för domslutet skola angivas.

Utskrifter av domen, å domstolens vägnar underskrivna av ordföranden, skola genom dennes försorg med posten utsändas till parterna. Äro flera parter å en sida, må gemensam utskrift sändas till en av dem.

Har domen ej blivit offentligen avsgd, skall den anses given den dag utskrifterna undertecknas av ordföranden.

26 §.

Parterna äga utan avgift erhålla utskrift av arbetsdomstolens dom och protokoll.

Särskilda bestämmelser.

27 §.

I allt, varom ej i denna lag är särskilt stadgat, skall beträffande arbetsdomstolen och rättegången därstädes lända till efterrättelse vad i fråga om rådstuvurätt finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

28 §.

Åtal mot ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen för fel eller försummelse i ämbetet skall upptagas av Svea hovrätt.

29 §.

Erfordras närmare föreskrifter om tillämpningen av denna lag, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1929.

Förslag å ledamöter i arbetsdomstolen skola dock första gången avgivas under år 1928.

Mål rörande kollektivavtal, som anhängiggjorts vid allmän domstol före denna lags ikraftträdande, skall behandlas enligt äldre lag.

Genom denna lag upphäves lagen den 28 maj 1920 (nr 246) om central skiljenämnd för vissa arbetstvister. Har före nya lagens ikraftträdande påkallats tillämpning av skiljeavtal, enligt vilket tvist må hänskjutas till den centrala skiljenämnden, skall skiljenämnden dock i enlighet med nämnda lag den 28 maj 1920 behandla och avgöra tvist, som avses med påkallandet. I den mån tillämpning av dylikt skiljeavtal ej sålunda påkallats, vare det förfallet.

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder, Österström, greve Spens, Thorberg, Martin Svensson* och *Sigfrid Hansson*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Stockholm, *Johanson* i Hallagården, *Holmström* i Stockholm, *Ros* och *Andersson* i Rasjön.

Reservationer:

1) av herrar *Linder, Thorberg, Sigfrid Hansson, Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Johanson* i Stockholm och *Holmström* i Stockholm, som anfört följande:

»De av utskottet tillstyrkta förslagen till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol äro uppbyggda på samma principer, som lågo till grund för särskilda utskottets förslag år 1911 till lag om kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare samt till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister. Nämn- da lagförslag blevo av riksdagen underkända närmast på de motiv, som anfördes i reservation av de liberala ledamöterna i utskottet herrar Löfgren, Schotte, Larsson i Klagstorp, Wijk, Sandström och Åkerman.

Ur nämnda reservation tillåta vi oss anföra följande:

'Den första fordran man måste ställa på en lagstiftning på detta område är att den skall skipa full *rättvisa* mellan avtalets parter. Vidare måste den vara ägnad att, så långt förhållandena medgiva, *främja arbetsfreden*. Och slutligen är det en oeftergivlig fordran, att den icke får innehålla bestämmelser, vilka äro av beskaffenhet att direkt eller indirekt skada och hämma *organisationerna* å någondera sidan. Ty kollektivavtalets första förutsättning är tillvaron av starka och omfattande organisationer å ömse sidor, och ett motverkande av dessas tillkomst och utveckling är därför liktydigt med undergrävande av själva grundvalen för kollektivavtalet.

De delar av det föreliggande lagförslaget, som ur nu angivna synpunkter äro av största intresset, äro stadgandena i 8 § om kollektivavtalets verkan på parternas rätt att under avtalstiden begagna sig av sina påtryckningsmedel, arbetsinställelse, blockad, bojkott och dylikt' (nuvarande 4 §), 'och i 9 § om påföljderna av kollektivavtalets åsidosättande' (nuvarande 8 §) 'ävensom därav, att förening medverkar till obehörig arbetsinställelse eller lämnar understöd åt någon, som däri deltagar' (nuvarande 4 §).

Efter att ha argumenterat emot bestämmelsen om att även under avtalstiden uppkommande intressetvister skulle avgöras genom domstols prövning, ett stadgande som ej ingår i utskottets föreliggande lagförslag, anförde de liberala reservanterna 1911 vidare: 'Både arbetsgivare och arbetare hava länge strävat efter att genom överenskommelser i kollektivavtalen få sådana tvister' (rättstvister) 'avgjorda genom särskilda nämnder eller annat skiljedomsförfarande. I flera yrken och industrigrenar finnas stående dylika nämnder. Ofta hava också tvister av förevarande beskaffenhet avgjorts genom för tillfället utsedd skiljenämnd. Allt detta har medfört, att arbetsinställelser i följd av rättstvister äro jämförelsevis sällan förekommande och av ringa omfattning. — — — Å andra sidan äro sympatistriderna som bekant icke blott de *vanligaste* utan även de *ojämförligt största* och ur samhällets synpunkt *skadligaste* striderna på arbetsområdet. Det är vid sådant förhållande uppenbart, att den vinst för arbetsfreden och det allmänna, som ligger däri, att lagförslaget förbjuder arbetsinställelse i anledning av rättstvister — — — men lämnar oinskränkt tillåtelse till sympatistrider, ej är synnerligen stor.

Man frågar sig då ovillkorligen, huruvida denna vinst är värd det offer, som å andra sidan måste anses ligga i sympatistridernas *legaliserande*. Ty att blotta det förhållandet, att lagförslaget förbjuder vissa arbetsinstittelser under avtalstiden, innebär ett legaliserande av övriga arbetsinstittelser, låter sig ej förnekas. — — — Att det ur det allmännas synpunkt vore i hög grad önskligt, att de förödande sympatistriderna kunde genom lag förbjudas, därom torde de allra flesta vara ense. Rörande de praktiska möjligheterna att nu meddela ett sådant förbud äro meningarna delade. Men oavsett vilken ståndpunkt man intager till denna fråga, måste det möta de allra största betänkligheter att direkt *legalisera* dessa strider, såsom enligt utskottets förslag skulle fallet. Redan nuvarande förhållanden, då dylika strider äro faktiskt möjliga av den anledning, att rätten till arbetsinstittelse ännu ej är genom lag reglerad, innebära allvarliga olägenheter så väl för arbetsfreden som ur synpunkten av jämviktsförhållandet parterna emellan. Om man ser på industrien, inom vars område kollektivavtalet hittills haft och väl även för en lång framtid kommer att få sin huvudsakliga utbredning, så lär det ej kunna förnekas, att sympatilockouten numera, sedan arbetsgivarnas organisationer nått en hög grad av styrka och utveckling, är ett långt starkare vapen än sympatistrejken. Det må ju vara riktigt, såsom departementschefen framhållit, att den utsträckta lockouten för arbetsgivarna själva är i de flesta fall så förlustbringande, att den ej kan användas annat än med långa mellanrum och av särskilt viktiga anledningar, ävensom att de rådande ekonomiska konjunkturerna hava sin stora betydelse för ett framgångsrikt begagnande av detta vapen. Men den stora lockouten *behöver* ingalunda användas så synnerligen ofta, blott den slår hårt, när den slår till. Däremellan är blotta lockouthotet ganska tillräckligt. Och konjunkturerna hava sin huvudsakliga betydelse för möjligheten av arbetsgivarnas *sammanhållning* under striden, vilken sammanhållning givetvis är utsatt för stark påfrestning under goda konjukturer. Men i samma mån deras organisationer äro starkt sammanknutna, blir också sympatilockoutens effektivitet mera oberoende av konjunkturerna. Vad som är det avgörande för utgången av striderna på arbetsområdet, är parternas förmåga att hålla ut i striden och denna beror ytterst på storleken av deras *ekonomiska resurser*. Häri komma arbetsgivarna att alltjämt ligga ojämförligt över. När hundratusentals arbetare skola understödjas under veckor och månader, förslå inga strejkkassor.

Denna sympatilockoutens överlägsenhet innebär, att arbetsgivarna inom industrien måste erkännas hava en bestämd *övermakt* vid arbetsvillkorens bestämmande. Fortvaron av ett dylikt förhållande är ägnad att medföra ganska betänkliga följder. För det första ligger häri en allvarsam fara för beståndet och utvecklingen av arbetarnas organisationer och därmed för kollektivavtalet självt, något som i sin ordning kan medföra en ur samhällets synpunkt skadlig nedpressning av arbetarnas levnadsstandard. I den mån arbetarna komma till insikt om, att deras organisationer ej äro i stånd att med någon utsikt till framgång kunna skydda deras intressen vid arbetsvillkorens fastställande, måste de helt naturligt bliva obenägna att ikläda sig de dryga uppoffringar, som för organisationernas upprätthållande krävas. Och nästa konsekvens blir utan

tvivel, att arbetarna, sedan de funnit den blotta arbetsinställelsen icke utgöra ett verksamt vapen, bliva frestade att lita till så förkastliga stridsmedel, som sabotage och dylikt. Nära till hands ligger också, att arbetarna, om de se sig maktlösa inom *industrien* gent emot den utvidgade lockouten, söka sin revanche inom *jordbrukets* område, där sympatistrejken är ett oemotståndligt vapen.

Dessa högst betänkliga tendenser ligga, som ovan nämnts, redan i nu rådande förhållanden, men de komma med all säkerhet att ytterligare förstärkas, om den obegränsade rätten till sympatistrider *lagfästes*. Herr Thyren har i sin motion med mycken styrka påvisat, hurusom ett legaliserande av sympatistriderna svårligen kan undgå att försvaga den rättskänsla, som hittills i allmänhet reagerat mot uppenbart obefogade eller med hänsyn till sätt och medel särskilt elakartade arbetsinställelser. Och det synes oss otvivelaktigt, att häri ligger en fara, som icke får underskattas.

Så väl ur synpunkten av arbetsfredens direkta främjande som för förebyggande av ovan antydda konsekvenser vore det, såsom ovan framhållits, utan tvivel i hög grad önskligt, att i lagen kunde stadgas absolut förbud mot sympatistrider under avtalstiden. Men å andra sidan kan det befaras, att ju starkare man i fredssyfte låter kollektivavtalet binda parternas rörelsefrihet, desto mera försvårar man tillkomsten och utbredningen av detta avtal. Och det är all sannolikhet för, att ett absolut förbud för kollektivavtalets parter mot sympatiåtgärder under avtalstiden skulle i många fall göra arbetsgivarna inom industrien obenägna att ingå dylika avtal, varförutom den ofta framställda invändningen, att enskilda arbetsgivare och åtminstone de smärre sammanlutningarna av sådana genom förbudet skulle komma i en prekär ställning vid uppkommande tvister, ej heller torde sakna berättigande. Den rätta linjen för en lagstiftning i förevarande avseende är utomordentligt svår att uppdraga. Till dess denna linje är funnen, är det efter vår mening rådligast att låta med lagstiftningens ingripande anstå, hellre än att antaga stadganden, om vilka man på förhand har all anledning att befara, att de icke äro tillfredsställande. Därest man, såsom vi vid förra riksdagen reservationsvis föreslogo, till trygghet mot till äventyrs olämpliga bestämmelsers fastlåsande för framtiden gäve lagen karaktär av verklig försökslagstiftning genom stadgande av viss giltighetstid, skulle dess antagande givetvis vara förenat med mindre risk. Men denna tanke har, efter allt att döma, nu ännu mindre utsikt än vid förra riksdagen att kunna realiserast.

I 9 § av förslaget givas stadganden om påföljder av brott mot kollektivavtalet och mot det i 8 § '(8 och 4 §§ i nu föreliggande förslag)' stadgade förbud mot arbetsinställelse. I överensstämmelse med kollektivavtalets reglering på övervägande privaträttslig grund hava dessa påföljder bestämts såsom skyldighet att ersätta uppkommen skada. I den mån de innefatta skyldighet för de enskilda arbetsgivarna och arbetarna att ersätta skada, vållad genom brott mot kollektivavtalet eller eljest genom obehörig arbetsinställelse, ävensom skadeståndsskyldighet för förening, som underlåter att fullgöra, vad den genom avtalet åtagit sig, överensstämma de givna bestämmelserna med hittills hos oss gällande rättsgrundsatser. Men därjämte innehåller förslaget för för-

eningarnas vidkommande en högst anmärkningsvärd utvidgning av skadeståndsinstitutet genom stadgandet, att förening, som *medverkat* till obehörig arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, eller som *lämnat understöd* åt någon, som vidtagit dylik arbetsinställelse eller däri deltagit, jämväl är skyldig att ersätta den genom arbetsinställelsen vållade skadan.

Anledningen till denna utsträckning av gällande skadestandsregler har naturligen varit den, att man ansett de enskilda arbetarnas skadeståndsskyldighet, som i regel icke kan utkrävas, icke vara tillräcklig att förläna effektivitet åt lagens förbud mot arbetsinställelse i vissa fall. Genom att göra organisationerna ansvariga för medverkan och lämnat understöd har man därför trots sig vinna större trygghet för lagens efterlevnad. Och för att förebygga kringgående av lagen har man funnit sig nödgad att utsträcka ansvarigheten även till föreningar, som icke äro parter i kollektivavtalet.

Mot dessa bestämmelser må först anmärkas, att det i och för sig synes föga lämpligt att stadga strängare skadeståndsskyldighet för föreningar av ifrågavarande art än för enskilda personer, vilka enligt lagförslaget skulle kunna ansvarsfritt medverka till eller understödja en obehörig arbetsinställelse. Detta desto mera, som arbetarorganisationernas kassor jämväl kunna inbegripa medel, avsedda till sjuk- och begravningshjälp samt understöd vid ofrivillig arbetslöshet. I England har man som bekant gått en rakt motsatt väg, i det för fackföreningarnas skadeståndsansvar införts speciella mildare regler.

Om man vidare frågar sig, huruvida den föreslagna utvidgningen av skadeståndsskyldigheten kommer att få samma verkan för arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer, så måste svaret bliva, att så ingalunda blir förhållandet. Det är för det första tydligt, att enligt sakens natur skadeståndet långt oftare kommer att utsökas hos arbetarnas föreningar än hos arbetsgivarnas, när skadeståndet för obehörig arbetsinställelse i regel kan uttagas av den enskilde arbetsgivaren, varför anledning i allmänhet saknas att söka föreningen. Men än viktigare är, att den skada, som orsakas av en strejk, i regel är vida större och långt svårare att på förhand beräkna, än den, som vållats genom en lockout. Den senare torde i regel komma att inskränka sig till utgivande av arbetslön för viss tid, medan arbetarnas skadeståndsansvar inbegriper all förlust, som vållats genom att det industriella verket står stilla, såsom räntor, generalkostnader, mankerade leveranser, förlorade beställningar, överliggedagsersättningar och viten m. m. Härtill kommer ytterligare, att arbetsgivaren kan genom åtagande av nya leveranser, genom uraktlåtenhet att åter sätta verket i drift, ehuru andra arbetare finnas att tillgå, och andra dylika åtgärder väsentligt öka arbetarnas skadeståndsskyldighet. Denna ojämnhet i arbetarnas och arbetsgivarnas skadeståndsrisk vid arbetsinställelse flyttas genom förslagets utvidgning av skadeståndsansvaret över på de respektive organisationerna, som alltså träffas väsentligen olika av denna utvidgning.

Att detta är i hög otillfredsställande lära icke kunna bestridas. Ett understödande av en otillåten arbetsinställelse är lika förkastligt, vare sig det sker från arbetarnas eller arbetsgivarnas sida, och bör därför föranleda i realiteten

samma ansvarspåföljd. Vill man nu använda skadeståndsskyldighet såsom påföljd av dylika åtgärder, så fordrar rättvisan, att denna å ömse sidor *be-gränsas*, så att full likställighet uppnås. Så har t. ex. skett i det italienska förslaget till lag om kollektivavtal, vilket fixerar skadeståndet å ömse sidor till en tiondedel av arbetslönerna under den tid, arbetsinställelse pågår, och sålunda egentligen ger detsamma karaktären av viten. Att en dylik anordning såväl ur rättvisans synpunkt som med hänsyn till skyddande av föreningarnas kassor är långt mera tillfredsställande än den i föreliggande lagförslag stadgade, synes vara uppenbart.

Det vanliga kravet på orsakssammanhang mellan den obehöriga åtgärden och den därigenom vållade skadan synes vidare här vara alldeles uppgivet. Den skada, som skall gäldas, är den, som orsakats av arbetsinställelsen i dess helhet, och för denna skada ådrar sig en förening full ansvarighet genom att lämna understöd åt *någon*, som i *arbetsinställelsen deltagit*, oavsett om flera eller färre erhållit understöd, och oavsett, huruvida understödet lämnats under hela tiden för arbetsinställelsen eller blott en enstaka gång, kanske kort före arbetsinställelsens upphörande.

De nu anförda orättvisorna och orimligheterna i förslagets skadeståndsbestämmelser kunna i *någon mån* motvägas av arbetsdomstolens frihet att, där omständigheterna därtill föranleda, bestämma ersättningsskyldigheten till lägre belopp än hela skadan och låta den helt bortfalla. Denna domstolens diskretionära befogenhet avser, såsom utskottet framhåller, att sätta densamma i stånd att vid skadeståndets utmätande taga tillbörlig hänsyn till de omständigheter, som äro bestämmande för den *subjektiva skulden*. Men någon rätt att begagna denna frihet till att korrigera bristerna i de lagbestämmelser, som det fastmer åligger domstolen att följa och tillämpa, lär näppeligen tillkomma densamma. Då lagen icke fäster något avseende vid kausalsammanhanget mellan vid arbetsinställelse lämnat understöd och den uppkomna skadan, bör domstolen ej heller kunna göra det, och då lagen i realiteten lagt en tyngre skadeståndsskyldighet på arbetarnas än på arbetsgivarnas organisationer, har domstolen blott att rätta sig därefter.

Härtill kommer ytterligare, att själva *rättsgrunden* för föreningarnas förpliktande till skadestånd för lämnat understöd vid arbetsinställelse är mer än tvivelaktigt. Dylika understöd vid strejk beslutas och utbetalas i regel av fackförbundets styrelse. Fackförbundets tillgångar bestå av sammanskott från samtliga fackföreningar i landet inom viss yrkesgren. Den verkliga *skulden* vid en obehörig strejk ligger *dels* hos de strejkande arbetarna och deras fackföreningar *dels* hos fackförbundets styrelse, som mot lagens föreskrift understödjer strejken. Men skadeståndet för den obehöriga understödsåtgärden skall enligt lagen uttagas icke av styrelsen, utan av fackförbundets medel, som tillhöra *samtliga* fackföreningarna inom yrket. Och dessa hava ingen skuld till understödets lämnande. Det obilliga i dessa bestämmelser framstår ännu klarare, om man betänker, att understödsåtgärden i dylikt fall i själva verket innebär ett överskridande av styrelsens befogenhet och ett obehörigt

disponerande av fackförbundsmedlemmarnas av styrelsen förvaltade medel. Det synes då föga förnuftigt att medlemmarnas medel ännu en gång skolas tagas i anspråk för ersättande av den skada, som styrelsen genom sin obefogade åtgärd kan hava orsakat tredje man, medan styrelsen själv är fri från ansvar för samma skada. Från denna skadeståndsrisk kunna medlemmarna enligt lagen ej fritaga sig ens genom att i förbundets stadgar intaga *förbud* för styrelsen att lämna understöd vid otillåten arbetsinställelse. Överträder styrelsen förbudet, så sker detta på medlemmarnas risk.

Vad nu är sagt om arbetareorganisationernas ansvar för lämnat understöd har sin tillämpning jämväl på arbetsgivarnas föreningar, ehuru ifrågavarande stadganden, av förut anförda skäl, för dessa hava långt mindre praktisk betydelse.

Det är ju en ganska anmärkningsvärd motsägelse, att samma lagförslag, som ger arbetsdomstolen en vidsträckt diskretionär befogenhet just i syfte att åstadkomma största möjliga hänsyn till den subjektiva skulden vid skadeståndets utmätande, bygger upp institutet om föreningarnas skadeståndsskyldighet utan varje hänsyn till den subjektiva skulden hos dem, av vilkas medel skadeståndet skall uttagas.

Av det ovan sagda torde tillfyllest framgå, hurusom lagförslaget bestämmelser om föreningarnas skadeståndsansvar äro otillräckligt genomtänkta och ur alla synpunkter otillfredsställande. En lag med dylika stadganden kommer med all säkerhet — och dess värre icke utan fog — att av arbetarna betraktas som en klasslag i detta ords sämre bemärkelse. Den kommer att sakna det allmänna förtroende, som är det första villkoret för att en lagstiftning på det sociala området skall bliva till nytta och icke till skada. Frånsett den ökade bitterhet och klasshat, som under alla förhållanden komma att framkallas av dessa bestämmelser, om de bliva lag, så är deras verkan i övrigt ganska lätt att förutsäga. *Antingen* komma de att hänga som ett ständigt hot över arbetareorganisationernas tillgångar samt verka i hög grad hämmande på organisationernas utvecklig. *Eller också* — vilket månhända är sannolikare — komma organisationernas kassor att säkerställas och lagens föreskrifter att kringgås, vilket med lagens formulering icke möter några svårigheter. Bestämmelserna äro i själva verket av sådan beskaffenhet, att den allmänna rättskänslan icke kommer att allt för starkt reagera mot dylika åtgärder. Och vare sig den ena eller den andra av dessa eventualiteter inträffar, så är lagens syfte i grund förfelat.

Om man vill trygga efterlevnaden av en lag av förevarande art, finnas flera vägar att gå, antingen kan man åtnöja sig med den skadeståndsskyldighet, som enligt redan gällande rättsgrundsatser de enskilda arbetsgivarna och arbetarna komma att ådraga sig genom arbetsinställelse i strid mot lag, kollektivavtal eller personligt arbetsavtal. Finner man nödigt att jämväl stadga ansvarspåföljd för understöd till förbjuden arbetsinställelse, så kan sådant ske genom fastställande av viten för de medlemmar av organisationernas styrelser eller de andra personer, som härtill göra sig skyldiga — vilket inga-

lunda skulle innebära en kriminalisering av avtalsbrottet. Vill man slutligen, oaktat de principiella betänkligheter, som härför under alla omständigheter möta, för ändamålet anlita föreningarnas skadeståndsskyldighet, så är det oeftergivliga villkoret härför, att skadeståndsansvaret begränsas, så att full likställighet åvägabringas mellan organisationerna å ömse sidor.'

Därefter framhöllo de liberala reservanterna de svårigheter, som möta vid försök att under den korta riksdagsbehandlingen av en så svår fråga kunna genomföra behöflig omarbetning av lagförslaget. Vidare anfördes några synpunkter ifråga om vissa åtgärder, som enligt deras förmenande borde komma under omprövning. Änyo understrykande att en lag om kollektivavtal icke har den direkta och omedelbara betydelsen för arbetsfreden, att det kan ligga någon fara i dröjsmålet med dess antagande, yrkade reservanterna avslag på det föreliggande lagförslaget.

Av herrar Herman Lindqvist och Nils Persson framhölls, utöver vad de liberala reservanterna anförde, att lagförslaget ej tillgodosåg kravet på föreningsrätt, att 7 och 11 §§ (5 och 7 §§ utskottets förslag) rubbade kollektivavtalets värde, enär parterna genom dessa bestämmelser bereddades tillfälle att på olika sätt befria sig från avtalet samt att den föreslagna lagen oemotståndligt måste leda in det sunda och öppna föreningslivet på avvägar, som kunde medföra ytterst betänkliga följder.

Ovanstående av de liberala och socialdemokratiska reservanterna år 1911 framförda anmärkningar mot förslaget till lag om kollektivavtal kvarstå mot det av utskottet nu förordade förslaget. Därutöver torde det böra påpekas, att lagförslaget gör kollektivavtalet bindande icke allenast för de parter, som ingå detsamma, utan även för avtalslutande organisations medlemmar. Därigenom införes en helt ny princip för kollektivavtalets rättsbindande verkningar, som ställer obesvarade en mängd frågor rörande befogenheten för organisationernas styrelser att besluta i vissa fall och om rättsverkningarna av dylika beslut. Det ifrågavarande stadgandet medför även att oorganiserade och av kollektivavtal icke bundna arbetare erhålla en mera obunden ställning med möjlighet att förskaffa sig förmåner framför de av kollektivavtal bundna, vilket förhållande givetvis är ägnat att förtaga viljan hos de organiserade arbetarna att överhuvud ingå kollektivavtal.

Härtill kommer, att 4 § genom sin tvingande innebörd fastställer såsom brottsliga åtgärder, vilka parterna i kollektivavtal efter 20-årig överenskommelse och hävd icke hittills betraktat stridande mot gällande kollektivavtal. Detta gäller i första hand rätten att genom blockader utvinna intjänt lön. Den i samma paragraf ingående bestämmelsen, att stridsåtgärd ej får företagas på grund av tvist huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller lagen kan naturligtvis missbrukas i trakasserings syfte samt bland annat omöjliggöra tillgripandet av stridsåtgärd för att framtvinga överenskommelse om betalning för kortvariga arbeten.

Även andra anmärkningar kunna göras mot utskottets förslag till lag om kollektivavtal. Då lagförslaget icke inskränker sig till ordnandet av tvister om tolkning av gällande kollektivavtal utan är av den innebörd, att det medför

en mängd för en sund utveckling av arbetsrätten skadliga biverkningar, synes oss utskottets förslag dåligt genomtänkt och illa avvägt. En lag i överensstämmelse med utskottets förslag kan därför icke komma att medverka till åstadkommande av arbetsfred utan är fastmera ägnad att åstadkomma motsatsen.

Propositionen och utskottets förslag grunda sig icke på utredningar, i vilka det praktiska livets män fått deltaga. Varken arbetarna eller industriens målsmän ha fått göra sina meningar och synpunkter gällande vid utarbetandet av de föreliggande förslagen. Dessa äro därför uttryck *endast* för juristernas och ämbetsmännens mera teoretiska uppfattningar.

Något tvingande behov av lagstiftning föreligger i år ännu mindre än år 1911. Det synes därför ej föreligga bärande motiv för riksdagen att antaga nu föreliggande förslag till lag om kollektivavtal.

Förslag till lag om arbetsdomstol torde icke böra antagas annat än i samband med lag om kollektivavtal. Vi skola därför icke ingå på närmare kritik av nu föreliggande förslag.

I anslutning till det ovan anförda och med åberopande i övrigt av vad som anförts i den av Thorberg m. fl. i första kammaren och av Johanson m. fl. i andra kammaren i anledning av den kungl. propositionen väckta motionerna få vi hemställa,

A) att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets förslag till lag om kollektivavtal;

B) att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets förslag till lag om arbetsdomstol; samt

C) att de i anledning av förevarande proposition nr 39 väckta motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom bifall till vår hemställan under A) och B) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

2) av herrar *von Sydow*, greve *Spens*, *Martin Svensson*, *Magnusson* i Skövde och *Ros*, som anförde

vid 2 § i förslaget till lag om kollektivavtal:

»I de sakkunnigas förslag fanns som andra stycke i 2 § införd en så lydande bestämmelse:

'Skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem i förening jämväl mot föreningen samt, där å någondera sidan flera slutit avtalet, dessa mot varandra.'

Detta stadgande är utslutet ur den kungl. propositionen. Departementschefen synes icke hava ansett den av de sakkunniga uttalade principen vara oriktig, men har ansett, att stadgande därom vore överflödigt med hänsyn till den i lagförslaget intagna ståndpunkten, att organisation alltid kan ingripa omedelbart mot medlem av organisation å andra sidan, samt att enskilda arbetsavtal äro ogiltiga i den mån de strida mot kollektivavtalet, varjämte anföres, att formellt sett ifrågavarande bestämmelse vore av föreningsrättslig art och sålunda icke hörde till nu ifrågavarande lagstiftning. I motionen I:280 påyrkas en återgång i denna del till de sakkunnigas förslag. Som skäl härtill

har anförts, att frågan huruvida ett kollektivavtal, ingånget av en förening, bunde även medlem av föreningen gentemot denna, hittills varit mycket omtvistad, och att det vore i hög grad önskligt, att den löstes med ett formligt lagbud. Motionären anför också, att om tvist av ifrågavarande art uppstode, det vore lämpligast, att den handlades av arbetsdomstolen, där den sakkunskap i hithörande frågor vore representerad, som givetvis saknades i en allmän domstol. Avgörandet av en sådan tvist förutsatte väl också i regel en tolkning av avtalet. Utskottet har emellertid på de av departementschefen anförda skälen anslutit sig till hans ståndpunkt i frågan. Då vi emellertid anse motionärens skäl praktiskt sett vara vida mera bärande än departementschefens och utskottets övervägande på teoretiska grunder baserade ståndpunkt, hålla vi före, att utskottet i denna del bort yrka bifall till motionen.»

vid 8 § i förslaget till lag om kollektivavtal:

»I de sakkunnigas förslag fanns upptagen en särskild paragraf, § 14, varigenom åt vissa delar av lagförslagets bestämmelser gavs tvingande natur, så att de icke kunde sättas ur kraft genom överenskommelse mellan kontrahenterna. De sakkunniga anförde därom, att därest lagen skulle fylla sin uppgift att skänka helgd åt kollektivavtalet och främja lugna förhållanden på arbetsmarknaden, det vore nödvändigt, att vissa av lagens bestämmelser erhöles tvingande natur. Framför allt vore detta förhållandet med reglerna rörande förbud mot stridsåtgärder och om verkan av brott mot kollektivavtalet. I den kungl. propositionen har tvingande natur emellertid givits endast åt reglerna rörande förbud mot stridsåtgärder och icke åt stadgandena om verkan av brott mot kollektivavtalet. Departementschefen har därom allenast anført, att det icke syntes honom erforderligt att begränsa parternas avtalsfrihet i så stor utsträckning, som de sakkunniga föreslagit. I motionen I:280 har påyrkats återinförande av de sakkunnigas förslag i denna del. Utskottet har emellertid avstyrkt motionärens yrkande av det skäl, att utskottet ansett det riktigt, att parterna erhöles frihet att i detta hänseende ordna sitt mellanhavande på sätt de ansåge lämpligast.

I denna del måste vi avgjort ställa oss på motionärens ståndpunkt. Skall den föreslagna lagen fylla sin uppgift att främja arbetsfreden, synes det oss uppenbart, att man icke bör lämna frågan om påföljd av brott mot kollektivavtal beroende på en överenskommelse mellan kontrahenterna. Sker detta, kommer i många, helt säkert de flesta fall, när nytt kollektivavtal skall ingås, en bitter och svårlöst tvist att uppstå just på denna punkt. Med det utomordentligt starka motstånd arbetareorganisationerna rest mot lagen i dess helhet, torde det vara ställt utom varje tvivel, att de, om de kunna helt och hållet förtaga lagens verkan genom en överenskommelse i kollektivavtal, skola insätta hela sin kraft på att söka på detta sätt eludera lagens verkningar. Vi tillåta oss också erinra om det nära samband, som i detta avseende äger rum mellan 8 § och 4 § i lagförslaget. Enligt Kungl. Maj:ts av utskottet förordade förslag hava bestämmelserna om förbud i vissa fall mot stridsåtgärder under kollektivavtalets giltighetstid (4 §) erhållit tvingande natur. Men om endera kontra-

henten kan framtvinga en överenskommelse i kollektivavtal, att icke någon som helst påföljd för överträdelse av lagen skall äga rum, blir stadgandet om förbud i vissa fall mot strejk eller lockout betydelselöst, enär vilkendera som helst av kontrahenterna kan utan någon rättslig påföljd överträda det.

Vi anse alltså, att utskottet i denna del bort förorda bifall till motionen.»

3) av herrar *Österström* och *Andersson* i Rasjön, vilka ansett, att utskottets motivering till 4 § bort hava följande lydelse:

Landssekreterariatet har i sitt yttrande — — — — — (lika med utskottets motivering) — — — — — som beröras av kollektivavtal.

Det framlagda förslaget innehåller icke något allmänt förbud mot vidtagande av s. k. sympatiåtgärder. I första stycket punkt 4 av förevarande paragraf stadgas endast, att stridsåtgärd ej må företagas för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga dylik åtgärd. Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida lagstiftningen icke bör gå ett steg längre. Därest kollektivavtalet skall fylla sin uppgift som fredsdokument, torde detsamma böra tillerkännas den verkan, att under avtalstiden inga som helst sympatiåtgärder få förekomma. Det vill även synas som om man på vissa håll bland de närmast intresserade parterna började övergå till den uppfattningen, att rätten till sympatiåtgärder icke längre bör hållas öppen. Att ett minskat användande av sympatiåtgärder skulle medföra betydande fördelar för samhället, torde vara uppenbart. Med hänsyn härtill synes det utskottet önskvärt, att till övervägande upptages spørsmålet, om och på vad sätt ett allmänt förbud kan införas mot sympatilockout och sympatistrejk under tiden för kollektivavtals giltighet.

Avtalets verkan beträffande vidtagade av stridsåtgärder.